

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
CLUJ

DONAȚIUNEA
PROF. ALEX. LAPEDATU

A. L. 2007

DOCUMENTE PRIVITOARE LA BRAILA

VOL. I

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ DE
GH. T. MARINESCU

BCU Cluj Central University Library Cluj

BRĂILA
1929

2007

DOCUMENTE PRIVITOARE LA BRAILA

VOL. I

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ DE ING. GH. T. MARINESCU

CU O PREFAȚĂ DE

N. IORGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BRĂILA
1929

ACEASTĂ COLECȚIE A DOCUMENTELOR BRAILENE A FOST
INAUGURATĂ LA COMEMORAREA CENTENARULUI ELIBE-
RĂRII BRĂILEI DE SUB TURCI. LUCRAREA S'A TIPARIT DE
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BRAILA, SUB PRIMARIATUL NI-
CULAE ORĂȘEANU, ȘI A FOST INTOCMITĂ DE INGINER
GH. T. MARINESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PREFAȚA

Nu poate fi un mai frumos omagiu adus unui oraș în momentul când se serbătorește un secol, nu de la fundarea, ci de la reînțemeierea lui, decât să se adune actele care dovedesc, peste o stăpînire străină amorțitoare, reducînd orașul la o simplă cetate, persistența din cele mai vechi timpuri a vieții naționale, a vieții active în acel loc.

Acest lucru l-a făcut iubitorul locului său de naștere care e d. Gh. T. Marinescu.

Pretutindeni el a scormonit după aceste dovezi de viață și de vitalitate și a putut duce lanțul lor dela 1358 până în pragul zilelor noastre.

Se va găsi aici un document asupra căruia e de revenit. Acela prin care regele Ludovic al Ungariei îngăduie Brașovenilor a merge la Dunăre „între Buzău și Prahova, de la locul unde râul zis Ialomița se varsă în Dunăre până la locul unde râul zis Siretiu cade în aceeași Dunăre”. Aici textul trebuia cules din *Urkundenbuch* al d-lor Zimmermann, Werner și Müller (II, pp. 152-3, no. 736). Căci la Fejér este o greșală de lectură care poate încurca. Anume videlicet, care înseamnă, simplu, „adecă”, e cetit, din cauza felului de abreviare în paleografia medievală: „Uz”. Tot așa, după colecția săsească sau după reproducerea din volumul îngrijit de mine în colecția Hurmuzaki (XV), trebuia luat actul regal următor, care nu e dat bine de același Fejér.

De altfel, ambele documente se cereau redată mai curînd într'o traducere, căci n'avem a face cu un **corpus** de caracter științific.

De la publicațiile-model ale lui Ioan Bogdan se iau actele din secolul al XV-lea. Firește că de aici se trece la unul din 1656. În el Constantin Șerban dă, o moșie „în județul Râmnicul Sărat și Brăila“. De fapt încă supt Mihai Viteazul era un Ban de Brăila după recucerirea Ținutului, dacă nu și a cetății: trebuia să se caute în volumul XII din Hurmuzaki ceia ce privește, în documentele legate de Domnul biruinților, în special Brăila. Se întâmpină atunci, la 1656, un negustor brăilean Stama, cu soția Manola, și fiii Ghion (nume albanes) și Saulea, ficele Tudorița și Stamata. Căpitanul de roșii Moise stă la Cîndești în Buzău: deci pe acolo, fiind straja, trebuia să fie și hotarul. Ici și colo greșeli de lectură, mai ales la partea slavonă.

Foarte importantă comunicarea, de către însuși feldmareșul Rumiențov, comandantul armatei rusești, către Mitropolitul Grigorie, care se arată ca un vechiu corespondent al lui, a condițiilor păcii din 1774 cu Turcii.

De fapt e vorba de o **interpretare**. Se lămuresc, ca un act deosebit, punctele cuprinse în articolul XVI, privitor la principate, și forma e cu totul alta decât în original. Se adaugă altele două, care nu există la acest loc: cel despre strămutări și cel despre indivizii cari au servit pe Ruși în războiu. Se cere formal intervenția Mitropolitului însuși pentru a îndemna la trecerea în Statele Impărătesei, unde i-ar aștepta tot binele (pp. 13-4). Nota pare a spune că e vorba de o tipăritură care ar fi, deci, a se pune alături de hatîșeriful din același an (Bianu și Hodoș, **Bibliografia**, I, p. 206, no. 386).

Restul e din veacul al XIX-lea. E bine că s'au luat din nou — după C. Erbiceanu, în **Biserica ortodoxă pe 1904-5** — cele trei acte de anexare bisericească la Scaunul

Buzăului, după eliberarea din 1828, a raiei Brăilei (p. 18 și urm.). Mitropolitul constată, în sens neted național, că „un mădular s'au unit cu cealaltă totime, cu care era de un neam și de o limbă” (mai departe: „ca un mădular cu trupul său”). Din Foaia oficială s'au reprodus actele privitoare la alcătuirea „deputăției” și la alte măsuri de organizare, de care se leagă materialul documentar publicat sau numai resumat de mine. D. Vîrtosu a făcut bine adăugând câteva inedite, de o importanță deosebită.

Pentru mișcarea Bulgarilor la 1841 n'ajungeau piesele aflate de dd. Filitti și M. Popescu: trebuiau și scrisorile pe care le-am dat în **Studii și doc.**, XI, și cele cuprinse într'o lucrare a învățatului bulgar Stoian Romanschi, pe care le-am analizat pe larg într'una din revistele mele istorice.

Unele scrisori ale lui Eliad către cutare prieten brăilean puteau fi lăsate la o parte: ele interesează numai în mică parte Brăila.

Note asupra cărților apărute la Brăila: una e a profesorului Penescu despre care am vorbit în colecția mea. **Filerot și Antusa**, tipărită de R. S. Campiniu, nu e — cum o și spune, de altfel, editorul — decât vechea și cunoscuta traducere din veacul al XVIII-lea.

N. IORGA

INTRODUCERE

Ideea de a se aduna și tipări într'o colecție toate documentele privitoare la Brăila, e mai veche. De acum zece ani, în programul de activitate al *Cercului și Căminului studentesc brăilean*, înscrisesem această idee și, chiar de atunci, s'a început o activitate în acest sens. Ideea, deși n'a mai rămas activă în cadrul cercului studentesc și după terminarea studiilor a celor ce o propuseseră atunci, totuși ea n'a fost părăsită de aceștia.

Gândul de a se întreprinde, științific organizat, scrierea unei istorii a Brăilei, a continuat să preocupe pe inițiator, a fost răspândit în opinia publică brăileană și, în timpul din urmă, am izbutit a face să apară, ca o continuare a începuturilor de altă dată, publicația periodică „*Analele Brăilei*”, revistă destinată studiului vieții brăilene.

Serbările proiectate pentru comemorarea centenarului eliberării Brăilei de sub Turci, au fost un bun prilej pentru adâncirea acestei mișcări culturale locale. Primăria Municipiului Brăila a înțeles că serbări ca ale centenarului eliberării Brăilei, nu-i îngăduit să rămână, ca de obicei, cu caracterul de improvizate și ief-tene manifestări spectaculoase; *ci ele trebuiesc să fie prilej de realizări temeinice, cari să exprime caracteristic și să înalțe viața sufletească a unui oraș.*

Printre aceste realizări, scrierea unei istorii a Brăi-

lei s'a impus dela început atenției comitetului de organizare al serbărilor. Dar s'a văzut imediat că o asemenea operă nu se poate întreprinde în chip serios, până când nu sunt adunate, clasate și adnotate toate documentele privitoare la Brăila. Prin urmare, de aici trebuia să înceapă munca de a realiza o istorie a Brăilei.

Și astfel, s'a hotărît inaugurarea acestei colecții, care e proiectată să strângă într'o serie de volume toate documentele brăilene.

Dar chiar această colecționare de documente cerea timp mai îndelungat decât o lună, două, cât a fost timpul de pregătire al acestui volum. Și dacă o bună parte din documentele ce se publică aici, n'ar fi fost mai de mult adunate, sau cel puțin identificate, de sigur că nu s'ar fi putut realiza nici atât. Așa se explică alegerea nișel cam dispartă a documentelor.

Este locul să menționez aici, împreună cu vii mulțumiri, ajutorul prețios ce ni l-a dat în alcătuirea acestui volum, dd. Mih. Popescu, Emil și Ion Vârtosu, N. C. Istrati, comunicându-ne unele din cele mai interesante documente publicate aici.

Dar mai mult decât orice, trebuie subliniat interesul deosebit și căldura cu care a sprijinit realizarea acestei colecții de documente, însuși primarul Municipiului, d. N. Orășianu.

Personal, a urmărit alcătuirea acestei lucrări — ca și a Albumului „*Brăila Veche*”, care apare odată cu aceasta — cu bucuria intelectualului care ține ca orașul pe care-l conduce, să se poată înfățișa demn. Nădăjduim că celelalte volume ce vor urma, fiind alcătuite mai pe îndelete, vor înfățișa documentele mai organic grupate și mai bogat adnotate. Deo-

camdată, am urmărit ca, în afară de grupul mai numeros al documentelor din jurul anului 1829, să apară și câteva din cele mai vechi documente în cari Brăila e menționată. Am găsit că e potrivit să se pună în lumină, la comemorarea centenarului eliberării, vechimea schelei Brăilei și rolul de frunte ce l-a avut orașul nostru în viața națională, chiar dela începutul închegării primelor forme politice românești.

O parte din documentele apărute în acest volum mai sunt tipărite și în alte publicații, cum sunt, de pildă, colecțiile „Hurmuzaki”, „Studii și Documente”, etc., — și numai o parte sunt inedite. Aceasta nu înseamnă că s'a făcut o repetare inutilă. Căci scopul unei colecții de documente privitoare la un oraș, este să grupeze la un loc, organic, toate documentele, fie publicate, fie inedite. Un document brăilean plasat în cadrul unei colecții speciale de documente privitoare la Brăila, capătă alt relief, altă valorificare, decât aceea ce o poate avea, găsindu-se, izolat, într'o colecție generală de documente ce privesc întreaga istorie a țării. Nu mai vorbesc de ușurința cu care se poate utiliza un document dintr'o colecție specială, față de cazul când documentul este izolat într'o colecție generală, care de multe ori se poate să nu aibă nici indice de nume și locuri.

Fără îndoială că ținta principală a acestei colecții trebuie să rămână adunarea documentelor brăilene inedite. Ele se găsesc în număr însemnat la Arhivele Primăriei Brăila, ale Prefecturii, ale Poliției, ale Tribunalului, ale unor biserici locale, etc. Actele acestea așteaptă să fie atent cercetate. Cartea de curând apărută a d-lui Prof. N. Iorga: „Cei dintâi ani în noua Brăilă românească”, e o dovadă.

Deasemenea, la Arhivele Statului din București, la Academia Română, chiar la unele Arhive străine, ca cele din Viena, se pot găsi însemnate documente privitoare la Brăila.

Pentru adunarea și publicarea sistematică a unui așa mare număr de documente, trebuie, evident, mai mult decât râvna unui singur om. O muncă colectivă trebuie organizată, condusă de o sigură competență. Studenții brăileni și-ar găsi un frumos rost în această muncă de studii privitoare la viața orașului și ținutului lor. În ce privește omul de competență istorică, care să conducă această muncă, e sigur că se va găsi, mai ales dacă ar simți râvna și devotamentul pentru studii și cercetări a colaboratorilor.

Cel ce a alcătuit acest volum și a inițiat această colecție, nu e om de specialitate. E numai un iubitor al locurilor natale, care a simțit nevoia să înceapă munca de deslușire a ceace are esențial și caracteristic viața brăileană. Și după ce această muncă de studii și cercetări locale s'a pornit, în toate domeniile, cel ce a început, se poate retrage mulțumit în domeniul cercetărilor sale speciale, tehnice și economice.

Ing. Gh. T. Marinescu.

CUPRINSUL¹⁾

- I. 1358. — Privilegiu dat de Ludovic, regele Ungariei, cetățenilor din Brașov, pentru a putea merge nesupărați cu mărfuri până la Dunărea brăileană (pag. 1).
- II. 1368. — Privilegiul de negoț dat brașovenilor de către Domnul Țării Românești, Vlaicu Voevod. Acesta e documentul în care Brăila e pomenită în istorie pentru prima oară. (pag. 1—3).
- III. 1413. — Privilegiul dat de Mircea-cel-Bătrân negustorilor brașoveni, pentru a li înnoi și întări așezămintele ce le-au avut pentru vamă prin târgurile din țară și „pe drumul Brașovului până la Brăila“ (pag. 3—4).
- IV. 1481. — Proclamația lui Ștefan-cel-Mare adresată „tuturor boerilor, mari și mici, și tuturor judeților și tuturor judecătorilor, și tuturor săracilor, de la mic până la mare, din tot Ținutul Brăilei“, pentru a sprijini întronarea în scaunul Munteniei a fiului său, Mircea Voevod. (pag. 4—5).
- V. 1481. — Răspunsul brăilenilor la proclamația lui Ștefan-cel-Mare, răspuns prin care „boerii brăilenii, cnejii și toți rumâni“, resping cererea Domnului moldovean. (pag. 5—6).
- VI. 1491. — Negoțul de pește al Brăilei cu Brașovul pe vremea lui Vlad Călugărul. (pag. 6—7).
- VII. 1656. — Constantin Șerban Voevod întărește lui Moisi, căpitan de roșii din Cîndești, stăpânirea

1) Cifrele romane din coloana I indică numărul de ordine al documentului în volum; cifrele din coloana II arată anul documentului; — urmează rezumatul cuprinsului fiecărui doc. și pagina unde se găsește în volum.

peste satul Comănești din jud. Rîmnicul Sărat și Brăila, cumpărat dela Manola, soția lui Stama, neguțător din Brăila. (pag. 8—9).

- VIII. 1774. — Scrisoare, datată din Brăila, a comandantului general rus Petre Romanțov, către mitropolitul Țării Românești, Grigorie, scrisoare în care îi face cunoscut „ponturile“ păcei de la Kuciuc Kainargi, privind și viața creștinilor din raiele. (pag. 9—14).
- IX. 1779. — Despărțirea de nevastă a unui zăbunar din București, fugit la Brăila, unde se bagă slugă la un neguțător și ia altă nevastă. (pag. 14—15).
- X. Finele sec. XVIII. — Istorical armean Hugas Ingigian vorbește, în opera sa „Geografia celor patru părți ale lumii (tipărită în Veneția 1802—8), și despre o insulă din fața Brăilei, în care se prepară cerviș și pastramă. (pag. 15—16).
- XI. 1824. — Scrisoare de informații comerciale, trimeasă din Brăila de negustorul Ioan Fieanu Pitar. (pag. 16—17).
- XII. 1826. — Textul explicativ a trei stampe cari redă aspectul orașului Brăila, văzut de pe Dunăre, și al cetății, — stampe litografiate în Albumul *Iacob Alt, litho von Saar* (Viena, 1826). (pag. 17—18).
- XIII. 1828. — Mitropolia Ungro-Vlahiei ia măsuri pentru reîncorporarea raielei Brăila în organizația bisericească a Munteniei. (pag. 18—19).
- XIV. 1828. — Mitropolitul Ungro-Vlahiei Grigorie se adresează, la 3 săptămâni după cucerirea cetății, către „pravoslavnicii creștini din pasul Brăilei“. (pag. 19—20).
- XV. 1828. — Mitropolitul Ungro-Vlahiei către episcopul de Buzeu, pentru a începe noua organizare a bisericii brăilene. (pag. 20).

- XVI. 1831. — Pasagii privitoare la Brăila din orația Excelenței Sale Deplin-Imputernicitul Președinte, la deschiderea Obșteștei Extraordinare Adunări de la 10 Martie 1831. (pag. 20—21).
- XVII. 1831. — Dispoziții luate de Obșteasca Adunare pentru organizarea Domeniului Brăila (fosta raiă), reintegrat pământului românesc la 1829. (pag. 21—23).
- XVIII. 1835. — Raport pentru acordare de privilegii orașului și portului Brăila, în legătură cu stabilirea unui curs mai ridicat la monedele străine cari circulă în Brăila, față de cursul din Țară. (pag. 24—25).
- XIX. 1836. — Copie după porunca Mării Sale lui Vodă către sfatul Administrativ, pentru declararea Portului Brăila, *porto-franc*. (pag. 25—26).
- XX. 1836. — Notă a guvernului muntean către consularatul Greciei la București, despre declararea Brăilei ca *porto-franc*. (pag. 27).
- XXI. 1837. — Intervenția visteriei Munteniei la visteria Moldovei pentru a se stabili cursuri egale la monedele străine din porturile Brăila și Galați, pentru ca astfel să se înlăture specula cu monede ce se ivise în cele două porturi. (pag. 28—29).
- XXII. 1837. — Visteria Țării trimete la Brăila, la laboratorul doctorului Hepites, să se verifice „titlul” icusarilor de aur. (pag. 29—30).
- XXIII. 1838. — Departamentul dinlăuntru către Alexandru Ghica Vv., cerînd să nu se mai plătească vamă de către căpitanii corăbiilor pentru cumpărăturile făcute în oraș, ci să fie obligați a aduce drept plată savură, nisip, și pietriș pentru înălțarea malului. (pag. 30—31).
- XXIV. 1838. — Jurnalul prin care Sfatul Extraordinar a probă să nu mai plătească vamă căpitanii de corăbii pentru cumpărăturile făcute în orașul Brăila.

liei, ci să fie obligați a aduce drept vamă savură, nisip, și pietriș pentru înălțarea malului.
(pag. 32—35).

- XXV. 1838. — Transport de cerviș dela zalhanaua Palăngi la schela Brăilei. (pag. 33—34).
- XXVI. 1838. — Inscrisul neguțătorilor din Brăila, pentru înființarea unei „deputății“ a lor, [un fel de Cameră de comerț de azi], ce va priveghea asupra intereselor portului și orașului. (pag. 34—40).
- XXVII. 1838. — Sisanopolu, președintele tribunalului Brăila, supune spre întărire lui Alexandru Ghica Vv., Domnul Țării Românești, înscrisul prin care neguțătorii din Brăila, cer înființarea unei „deputății“, ce va priveghea la dezvoltarea comerțului. (pag. 40—41).
- XXVIII. 1838. — Visteria Munteniei către Departamentul dinlăuntru privitor la mutarea barierei de vamă dincolo de foburgurile nou întemecate ale Brăilei. (pag. 44—45).
- XXIX. 1839. — Jurnalul Sfatului Administrativ Extraordinar, privitor la cererea neguțătorilor din Brăila de a avea o „deputăție“, pentru apărarea intereselor lor. (pag. 41—42).
- XXX. 1840. — Ofișul Domnitorului Alexandru Ghica pentru înlesnirile ce trebuiesc aduse negoțului din orașul Brăila. (pag. 45—47).
- XXXI. 1841. — Revoluția bulgară din 1841 dela Brăila. Raport consular adresat Excelenței sale consilier secret și președintele țării Galiții von Krieg. (pag. 47—48).
- XXXII. 1841. — Revoluția bulgară din 1841 dela Brăila. Exposeul făcut de Alex. Ghica Vodă către Timoni, consulul austriac. (pag. 49—50).
- XXXIII. 1841. — Revoluția bulgară din 1841 dela Brăila. Din partea Marei Postelnicii către Consulatul General Britanic. (pag. 51).

- XXXIV. 1842. — Revoluția bulgară din 1841, dela Brăila. Extras din depoziția lui Machedon Dascăluș, unul din fruntașii revoluției. (pag. 52—53).
- XXXV. 1846. — Gheorghe Dimitrie Bibescu Vv., cere Departamentului dinlăuntru să întrebe cîrmuirea orașului Brăila, dacă poate acorda aceleași înlesniri vaporului rusesc, pe care acesta le are în portul Galați, pentru a-și lungi cursa până la Brăila. (pag. 53—54).
- XXXVI. 1847. — Departamentul dinlăuntru raportează lui Gh. Dim. Bibescu Vv., avantajile pe care le are vaporul rusesc la Galați și înlesnirile, pe cari le-ar putea avea în portul Brăilei. (pag. 54—55).
- XXXVII. 1847. — Cîrmuirea orașului Brăila înștiințează pe pe Balzano, directorul general al podurilor și șoselelor, să hotărască cum trebuie construit pontonul pentru poposirea vaporului rusesc. (pag. 55).
- XXXVIII. 1847. BCU Cluj — Balzano arată că, al depus proiectul de construirea celor două pontoane pentru vaporul rusesc și austriac și cere să se puie cât mai curînd în lucru. (pag. 56).
- XXXIX. 1848. — Colonelul Codriaschi, înputernicitul guvernului austriac, cere să se mute pontonul pentru poposirea vaporului rusesc, deoarece anul acesta vor circula pe Dunăre și patru vapoare austriace. (pag. 57—58).
- XL — LVII. — 1846—1862. — Scrisori adresate de I. Eliade Rădulescu către pitarul Duilie N. Marcu din Brăila, un mare admirator și devotat susținător al activității lui Eliade. Din scrisorile publicate se vede, mai ales, cum întreaga colportare a publicațiilor tipărite de Eliade în exil, se făcea prin Brăila. Aici prima Duilie pachetele cu tipărituri trimise de Eliade cu vapoarele dela Constantinopole sau din alte locuri de peregrinare a exilului, și apoi, Duilie Marcu — împreună și cu alți brăileni: *Nenonovici, Minovici, preotul Cosma Mi-*

șescu — răspândia în țară publicațiile lui E-
liade. (pag. 59—75).

LVIII. 1857.

— „Inscris de îndatorire“ — iscălit de candi-
dații la alegerile din Brăila pentru divanul ad-hoc
din 1857. Inscrisul e redactat de C. A. Crezzu-
lescu și cuprinde cea mai limpede formulare a
ideii Unirii, care va fi înfăptuită doi ani mai
târziu, la 1859. (pag. 76—77).

ANEXĂ.

— Notă bibliografică asupra primelor cărți
tipărite la Brăila, după eliberarea din 1829, —
de N. C. Istrati. (pag. 79—80).

I

Privilegiu dat de Ludovic, regele Ungariei, cetățenilor din Brașov, pentru a putea duce nesupărați mărfurile lor până la Dunărea brăileană¹⁾.

1358.

Ludovicus, Dei gracia Rex Hungarie, fidelibus juis Iudici, Iuratis et vniuersis Ciuibus ac hospitibus de Brasso salutem et graciam. Noueritis, quod nos vobis et vertre vniuersitati de gracia concessinus speciali, vt vos cum vertris mercimoniis, et quibuslibet rebus inter Bozam et Prahom, a loco Uz, ubi fluvius Iloncha vocatus in Danobium, usque locum, ubi fluvius Zereth nominatus similiter in ipsum Danobium cadunt, transire possitis libere et secure; nec vos aliquis in ipso vestro transitu indebite valeat impedire.

Datum in Veteri Buda, in vigilia beatorum Petri et Pauli Apostolorum. Anne Domini M.CCC.L. octauo.

Fejér, IX.2.688.

II

Privilegiul de negoț dat brașovenilor la 1368 de către domnitorul Vlaicu. Acesta e documentul în care Brăila e pomenită în istorie pentru prima dată²⁾.

Ladislaus, Dei et regie Maiestatis gracia Woyuoda Transalpinus et Banus de Zeurino. Memorie commendamus tenore

1) Publicat în colecția Hurmuzaki vol. I, partea II, p. 58.

Documentul are o însemnătate deosebită pentru istoria Brăilei, fiindcă deși delimitează porțiunea de Dunăre „dintre locul unde râul Ialomița se varsă în Dunăre până la locul unde și râul Siret se varsă tot în Dunăre“, totuși *Brăila nu e pomenită*, așa precum va fi clar menționată într-un document dela 1368, adică 10 ani mai târziu (vezi doc. II).

2) Publicat în colecția Hurmuzaki, vol. I, partea II, p. 144—45.

presencium, quibus expedit, universis: Quod cum excellentissimus princeps, Dominus Ludouicus, inclitus rex Hungariae, naturalis Dominus nosta generosus, Magistrum Demetrium, dictum Lepes, aule sue regie militem, pro perpetuo pacis vinculo, inter nos parte ab vna et vniuerses cines et prounciales de Brasso, vicinos et amicos nostros karissimos parte ab altera, ordinando pariter et confirmando, ad nostram delegasset presenciam, per eum districte nobis precipiendo, vt eosdem Brossouiensis in vniuersis eorum libertatibus, per eos ab antiquo in terra nostra transalpina habitis conseruando confirmaremus. Nos igitur regiiis semper cupientes nutibus obtemperare, has libertatis prefatis ciuibus et prouincialibus de Brasso perpetue duximus conferendas: *Quod vniuersi mercatores de Brasso et eius districtu per quamlibet viam terre nostre transalpine, excepta Braylau, ad regna extranea transeuntes de rebus suis mercimonialibus tantummodo duo tricesima, vnun scilicet transeundo, et alterum redeundo nobis soluere dedebunt*¹⁾; ita videlicet: quod ipsi terram nostram intrando tantum vnum tricesimum nobis in longo campo, vel iuxta presoluant, et ibidem sigillo tricesimatoris nostri recepto per terram nostram liberi et expediti transeant. Similiter autem redeundo tricesimum nobis circa Danubium soluant, ac iterum recepto sigillo per terram nostram expediti procedant. *Ipsi autem mercatores cum rebus suis mercimonialibus per dictam viam Braylam ad regna extranea procedentes vnum tantum tricesimum in longo campo, non transeundo, sed redeundo nobis solvere tenebuntur. Cum autem ipsi mercatores bona mercimonialia infra terram nostram vendiderint aut mercati fuerint, nullum ex tunc tributum, nec tricesimum de eisdem bonis, nisi in Longo Campo vel iuxta non tricesimum, sed tantum iustum et antiquum nobis soluere tenebuntur.* Insuper vniuersis mercatoribus de Brasso et eius districtu tributum nouum in Salatina omnis relaxamus. Ordinamus etiam, quod nullus territorialium nostrorum racione debitorum ad ciuitatem Brasso vel eius districtum sub credencia debitorum, quemquam de Brasso et eius districtu arrestare vel impedire modo aliqui valeat aut presumat. In cuius rei testimonium presentes litteras nostras privilegiales concessimus pendentis sigilli nostri maioris et

1) Sublinierea e a noastră, fiind pasajul care privește Brăila.

autentici munimine roboratas. Vobis igitur vniuersis fidelibus nostris Comitibus, Castellanis, Iudicibus, tributariis, officialibus, et cuiusuis status hominibus in terra nostra transalpina constitutis dissertissime precipiendo mandamus, quantenus deinceps nullos mercatores de Brasso et eius districtu ad solutionem alicuius tributi aut tricesimi, preter tributa et tricesima nostra suprascripta compellere, aut quocunque modo ab eis exigera suprascripta compellere, aut quocunque modo ab eis exigere presumatis, nec ipsos aliqua de causa impedire, aggranare vel arrestare audeatis. Secus sicut granissimam indignacionem nostram incurrere formidatis, facere non ausuri. Datum anno Domini M.CCC.LX. octauo, in vigilia sancte Agnetis virginis et martyris.

Fejér. IX.4.148. Ex. authographo Brassouiensi.

III

Privilegiul dat de Mircea-cel-Mare, la 1413, negustorilor brașoveni, ca să poată veni cu mărfuri până la Brăila¹⁾.

Eu cel în Hristos Dumnezeu bine-credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul Io Mircea, Mare-Voevod și Domn, stăpânind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei și peste părțile de dincolo de munți, precum și spre Ținuturile tărăraști, și peste amîndouă țărmurile pe Dunărea întregă, până la Marea cea mare, și din mila lui Dumnezeu și stăpânitor al cetăței Dîrstorului, binevoit-am Domnia Mea, de bună voia mea, cu inimă curată și luminată și dăruit-am acest hrisov al Domniei Mele și împlinit-am rugămintea pîrgarlior din Brașov, fiindcă s'au rugat de Domnia Mea să li înnoiesc și să li întăresc așezămintele ce le-au avut de la strămoșii Domniei Mele pentru vamă prin târgurile din țara Domniei Mele și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea de la un vilar de Ypres 1 fertun, de la cel de aur de Louvain 1 perper, de la cel de Colonia 12 ducați, de la cel din Silesia 6 ducați, iar de la vilarul tăiat nimica. Și cine aduce șapci frîncești [=pălării de modă italiană], nimica. De la un butoiu de mied 12 ducați, de la butoiu

1) Publicat în: I. Bogdan, *Relațiile Țării-Românești cu Brașovul și Țara Ungurească*, I, pg. 3—6.

de vin 6 ducați, de la un cal, cine cumpără, 6 ducați, de la o majă de ceară 12 ducați, de la piper, de la șofran, de la bumbac, de la părul de cămilă (camelot), de la pieile de miel, de la pieile acelea și de la alte mărfuri ce vin de peste Mare din (Levant, *outramer*), de la 100 perperi 3 perperi, de la un porc 2 ducați, de la un bou 3 ducați, de la o vacă 3 ducați, de la o vacă 3 ducați, de la un berbec 1 ducat, dela o piele de cerb un ducat, de la un burduf de brânză un ducat. Călărețul care trece pe la Bran 3 bani; pedestru 1 ban. Și cei ce trec cu pește, de la un car cu pește, iar pentru ce va fi pe de-asupra, să nu dea nimica. *Iar la Brăila de majă 1 perper*, iar de car la Tîrgșor un pește; la Târgoviște așijderea; un cal încărcat, fie cu orice, 3 ducați. Iar la Dâmbovița, câți cai vor fi la car, atâția și ducății și un pește; iar dela un cal încărcat, 3 bani de la alte mărfuri nimica, și un cal slobod 1 ducat, iar pedestru 1 ban. Și iarăși, cine-și dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașii, dacă-i are, iar de oameni drepti să nu se atingă; și nimenea să nu bîntuiască pe vre-un om drept. Și, iarăși, cine se va încerca dintre boierii Domniei Mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată jacea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomână, și va adăoga și nu va rămînea la cele ce le-am întărit și legiuit în așezământul cel d'întăiu, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela Domnia Mea. Și s'au făcut acestea, cînd au venit la Cîmpulung Felentin și Martin și Cruș (= Valentin, Martin și Kras). Iată și martorii: Radul Ban, jupîn Andriaș, jupîn Radul, fratele jupînului Cazan, jupîn Șerban al lui Bilcea, jupîn Stoica Rusul, jupîn Badea al Vameșului. Și eu logofătul Baldovin am scris, în luna lui August în 6 zile, la anul 6921 (= 1413) indicția a 6-a.

Io Mircea Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn

IV

Proclamația lui Ștefan-cel-Mare către brăileni și răspunsul brăilenilor.

„Io Ștefan, cu mila lui Dumnezeu voevod și domn al în-

[Nota lui I. Bogdan: 1481, timpul când Ștefan pregătia expediția contra lui Basarab cel Tânăr; trei luni după această proclamație, la 20

tregii țări a Moldovlahiei. Scrie domnia mea tuturor boerilor, mari și mici, și tuturor judeților și tuturor judecătorilor și tuturor săracilor, dela mic până la mare, din tot ținutul Brăilei. Și după aceasta așa să vă fie în știre; că am luat domnia mea pe lângă mine pe fiul domniei mele Mircea voevod și nu-l voi lăsa dela mine, ci voi stărui pentru binele lui ca și pentru al meu, eu însumi cu capul meu și cu boerii mei și cu toată țara mea ca să-și dobândească baștina sa, țara rumânească, căci îi este baștină dreaptă cum Dumnezeu știe și cum voi singuri bine știți. Deci vă grăesc vouă: în ceasul în care veți vedea această scrisoare a Domniei mele, în acel ceas să vă întoarceți îndărăt la locurile voastre, fiecare pe unde ați fost și ați șezut mai nainte, cu tot avutul vostru, cât va avea fiecare, și să vă păstrați avutul, și să arați pe unde ați arat și mai nainte, fără nici o grije și fără nici o frică sau temere. Căci așa să știți: nu mă gândesc să vă fac nici un rău și nici o pagubă, ci vă veți hrăni și veți trăi în pace. Așisderea, cine va vrea să vie la domnia mea și la fiul domniei mele Mircea voevod, domnia mea și fiul domniei mele Mircea voevod îl vom milui pe unul ca pe acela și-l vom hrăni și-l vom cinși.

Și pentru aceasta este credința domniei mele și credința boerilor domniei mele, mari și mici. Scrisă în Târgul-de-jos (=Roman), Martie în 15 (Arh. Nr. 447, — numărul în Arhiva din Brașov).

V

La proclamația lui Ștefan, locuitorii Brăileni răspund următoarele:

Dela toți boerii brăileni și dela toți cnejii și dela toți rumâni¹⁾ scriem ție, domnului moldovenesc, Ștefan voevod. Ai tu minte, ai tu creer, de-ți prăpădești tu cerneala și hârtia

Iunie, Ștefan se afla la Râmnicul Sărat. Iorga. Studii și documente III p. XXXIX].

1) „Cnejii“ corespund aici „județelor“ (judecilor) și „judecătorilor“ iar rumâni săracilor din scrisoarea lui Ștefan.

[Nota lui I. Bogdan: O proclamație identică cu cea de sub Nr. 447 trimete Ștefan locuitorilor din Buzău și Râmnic (arh. din Brașov

pentru un copil de curvă, pentru fiul Călțunei și zici că-ți este fiu? Dacă ți-e fiu și vrei să-i faci bine, atunci lasă-l să fie după moartea ta domn, iar pe mumă-sa Călțuna ia-o și ține-o să-ți fie doamnă, cum au ținut-o în țara noastră toți pescarii din Brăila, ține-o și tu să-ți fie doamnă. Tu învață-ți țara ta cum să te slujească, iar de noi să te ferești, căci dacă cauți dușman, ai să-l găsești. Și așa să mai știi: domn avem mare și bun și avem pace din toate părțile; și să știi că toți pe capete ne vom ridica și vom veni asupra ta, împreună cu domnul nostru Basaraba voevod, măcar de-ar fi să ne pierdem capetele.

VI

*Negoțul de pește al Brăilei cu Brașovul
pe vremea lui Vlad Călugărul¹).*

(1491)

„Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și mulțămesc domniei voastre pentru cartea și vorbele ce mi-ați trimes. V'am înțeles bine pe domnia voastră. Dar, bine e oare ceea ce ați zis, că sânteți bucuroși de răzmirițe? Dar ce v'am stricat eu până acum? Sau n'am trăit cu voi în pace? Sau n'am

448). Răspunsul Buzoenilor și Râmnicenilor, scris tot pe dosul ei, este indentic cu cea de mai sus. Proclamațiile lui Ștefan-cel-Mare sunt scrise de doi diaci: Nr. 447 de un diac moldovean, Nr. 448 de unul muntean. Cea dintâi are redacția moldovenească a limbei slave și ca formă gramaticală e mai corectă; a doua are redacția muntenească; deosebiri de text, afară de adrese, sunt neînsemnate. No. 447 pare a fi fost modelul; Nr. 448, copie. Din punct de vedere paleografic, No. 447 reprezintă o semiuncială foarte mărunță, caracteristică sec. 15 în Moldova. Nr. 448 o semiuncială ce se apropie de *arhivă* și are ductul muntenesc contiporan. Diaconul muntean a întrebuițat și altă cerneală. Hârția și pecetea sunt aceleași la amândouă, data deasemenea. — Dacă ar putea fi îndoială asupra epocii scrisorilor, ele s'ar putea atribui lui Ștefăniță; Mircea ar fi atunci Mircea fiul lui *Mihnea*, care se refugiase în timpul lui Bogdan la Cicea și Cetatea de Baltă.

Această propunere o înlătur însă, afară de caracterul paleografic al scrisorilor mențiunea lui Basaraba.

[I. Bogdan: Documente și regrete privitoare la Relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungria în secolul XV și XVI. pg. 109—110].

1) Publicat în „Documente privitoare la Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI“ (Vol. I. p. 194—95) de I. Bogdan. — Scrisoarea o datează I. Bogdan la c. 1491—92.

făcut pe voia voastră, cum n'a făcut nici un domn din Țara Românească, cum am făcut eu cu voi până acum? Că nu se pot hrăni săracii domniei mele din pricina voastră. Căci v'am slobozit drumurile peste tot prin Țara Românească, ca să umble oamenii voștri și să se hrănească și să cumpere ce le place. *Când au [mai] umblat oamenii voștri la Brăila și la Floci și peste tot locul la Dunăre, să-și cumpere ei singuri peștele, cum umblă acum?* Altădată oamenii voștri cumpărau doar peștele și tot ce le trebuia *dela oamenii noștri*, și n'au fost niciodată așa volnici cum sânt acum; căci i-am slobozit domnia mea, ca să trăim [în pace] și să fie o țară ca și cealaltă. Sau, căruia dintre oameni i-am făcut strâmbătate și nu i-am făcut judecată dreaptă? Ba am judecat mai mult pe voea voastră decât a oamenilor noștri, când s'au dat îndărăt caii până și dintr'a treia țară, după ce fuseseră duși în Moldova, iar din Moldova în Țara Românească, și domnia mea i-am întors omului vostru, cum n'a fost niciodată. Și voi vorbiți de răzmiriță! Nu știu, din capul vostru este, ori cum este? Căci domnia mea văd că oamenii voștri n'au nici o dreptate dela voi, ci le luați cu deasila ayutul, cum le-ați luat și acum acestor săraci oile din săcuime. Astfel, orice luați dela cineva, se pierde, și faceți cum știți cu acele dobitoace ale oamenilor drepti, iar domniei mele îmi spuneți că fac pârcălabii dela Bran, și altă dată spuneți că fac Săcuii. Nu știu ce voiți voi. Și eu v'ași putea face destul rău, căci oameni de-ai voștri se găsesc totdeauna în mâna mea; dar știu că am pace cu domnul meu Craiul și cu părintele meu, Batâr Iștfan și mi se pare că aceste lucruri nu sunt cu știrea Măriei Sale Domnului meu craiului sau a părintelui meu Batâr Iștfan, și voiu da să înțeleagă și Măriei-Sale craiului și că domnul meu craiul m'a ținut drept fiu; voi însă, câți oameni răi sânt, [pe toți] îi țineți acolo, că n'a rămas un cal în Țara Românească. Când eram însă noi la voi¹⁾, voi nu ne-ați lăsat să facem rău, din pricina lui Țăpăluș. Și știți ce rău a fost Țăpăluș cu voi. Gândiți-vă ce are să fie la urmă“.

1) Se știe că Vlad Călugărul trăise, înainte de a fi domn, pela Sibiu și pela Brașov. (nota lui I. Bogdan).

VII

Constantin Șerban Vv. întărește lui Moisi, căpitan de roșii, din Cîndești (Buzău), stăpînirea peste satul Comănești din jud. Rîmnicul Sărat și Brăila, cumpărat dela Manola, soția lui Stama, neguțătorul din Brăila.

Moșia Comănești

1656, Iunie 17.

Hrisov

Cu mila lui Dumnezeu Io Constantin Șarban Voivoda, domn a toată Țara Ungrovlahiei, am dat domnia mé aciastă poruncitoare cartea boiarinului domniei mele, lui Moisi, căpitan de roșii ot Cîndești, sud Buzău, și cu feciorii lui căți Dumnezeu îi va dărui, ca să-i fie lui toată otcina a satului Comănești ot sudstvo Slam Rîmnec i Brailă, de preste tot hotarul și cu tot venitul. den hotar până în hotar, pre hotară bătrâne și pre seamne. Pentrucă acest sat Comăneștii, care scrie mai sus, fost-au al jupănului Stamii, neguțătoriu ot Brăila, și al jupănesii lui Manolii, cumpărat pre a lor bani direpți, încă mai dennainte vream, dela moștenii de acolo și tot l-au ținut cu bună pace. Iar după aceeaia, când au fost acum în zilile domniei melea, făcutu-s'au acest sat vânzătoriu și l-au cumpărat boiarinul domnii melea, Moisi Căpitanul, dela jupăneasa Manola a Stamei, neguțătoriu ot Brăilă și dela ginerii ei, Ghion și Saulea și dela fetele ei, anume Tudorița și Stamata, za 44¹⁾ aspri gata și cu zăpis dela mâinile lor de vânzarea și cu mulți boiari și neguțători și oameni buni mărturie scriș în zăpis, carii s'au aflat la tocmala lor, precum l-am văzut și domnia mea cu tot divanul. Și au vândut ei de a lor bună voe, nesiliți de nimenea și cu știrea tuturor rudeniilor lor și a vecinilor de prenprejur și dennaintea domniei melea și au dat ei la mână boiarinului domnii melea, lui Moisi Căpitanul, toate cărțile și zăpisele ce au avut de cumpărătoare pre acest sat, carele scrie mai sus.

Drept aceeaia și domnia mea încă am dat și am făcut aciastă carte a domniei melea boiarinului domniei mele, lui Moisi Căpitanul, ca să-i poată fi acest sat Comăneștii, carele scrie mai sus, moșie stătătoare, lui și feciorilor lui și nepoților,

1) Copistul a transcris eronat, cred, 40004.

strănepoților, ohabnică în veci. Iar de să vor mai afla altădată niscareva cărți sau zapise făcute pre acest sat Comăneștii, la mâna cuivaș să să fie ascuns, sau să să fie tăgăduit și să nu să fie dat denpreună cu alalte, încă să nu să crează, ci să fie jos călcate și dela mâinile acelora luate. Ni ot cogojedu nepocolembi porezmoh gospodsvomi.

Iată și mărturiia punem pre boiari domniei mele: jupan Chirca, vel ban cralevschii, jupan Gheorghie Băleanul, vel ddvornic, i jupan Stroe Fiera, vel logofăt, i jupan Părvul, vel vistiiar, i jupan Pană Filipăscul, vel spatar, i jupan Barbul Coinariul, vel clucer, i jupan Radul Fălcășanul, vel stolnic, i jupan Radul Mihalcea, vel comis, i jupan Radul, vel paharnic, i jupan Danciul, vel postelnic, i jupan Udriș Nasturel, vel logofăt. Inapisahom az Necula logofăt Boldiciu, u grad București, mesița Iunie 17 dni, și dela Adam vleat 7164.

Io COSTANDIN VOEVODA

Milostieiu Bojieiu Gospodin¹⁾.

VIII

Ponturile păcii dela Kuciuc Kainardgi trimise de prea înălțatul Feldmarșal Petru Romantov, cătrea prea sfințitul Mitropolit²⁾.

Preasfințite Archiepiscoape și Mitropolit al Ugrovlahiei
Kyr Grigorie:
Milostivule Arhipăstoriu.

1) Academia Română, ms. 2756, f. 68; copie scrisă de popa Gheorghie Bojirovschii, la 28 Iulie 1791, într'o condică pentru „hrisoavele, cărțile și zapsile, dă moșiile răposatului pitar Alexi Neculescu“. Documentul e inedit; este numai menționat în Furnică (D. Z.), *Istoria Comerțului la Români*.

2) Scrisoarea aceasta ne-a fost comunicată de către d. Prof. Mih. Popescu. O publicăm în această colecție a documentelor Brăilene, fiindcă e datată din Brăila, — ceea ce înseamnă că aici era Cartierul rus în

Cinstița cartea prea sfinției tale cea trimisă din treisprezece al lui Iulie cu evlavie o am primit, și am văzut întru aceasta cu osebită mulțumirea mea întregimea ce arăți a adevăratei râvnii mele, și a bunei voirei mele aceia cătră patria voastră. Toate cite după vreamă am scris cătră preasfinția ta și cătră prin însuși prea sfinția ta, spre adevărarea și încredințarea norodului am arăta pentru cea neclătită ocroteală și libovul cel cătră norod a împărăteștii mărimi acei deapănarea augustei și prea milostivei singurei stăpânitoarei mele au fost întemeiate întru singur adevărul, și eu mă fălesc acumă cum că desăvârșit m'am îndreptat întru cuvintele mele; că cu ajutoriul cel Dumnezeesc bine norocitele și prea slăvitele isprăvile armelor mărimii acei singure stăpânitoarei au conținut sfârșitul războiului și împreună au rădicat toate realele întâmplări ceale însoțite cu războiul nedezlegat, și încheind o bună și folositoare pace între prea înalta Imperia Rosiei și între vecina Poarta cea otomanicească cu mijlocirea păcii toată liniștea cea de obște și toată fără de grija noroadelor celor de o credință cu noi s'au așezat și pentru mai bun folos după putință s'au alcătuit aceasta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A

Desăvârșita nepomenirea și veacnica uitare să să păzească pentru toți aceia cari ori s'au pornit cu adevărat înpotriva interesului unuia sau altia părți, or s'au arătat cu prepunere întru o mișcare ca aceasta: or de care vrednicie sau treaptă, sau stare, sau neam, sau numire, ar fi unii ca aceștia fără de nici o despărțire să fie cu totul nesupărați, neatinși și nemâhniți,

războiul din 1774 — și, în al doilea rând, fiindcă se referă și la viața din raiele. Reproducem și următorul comentariu, cu care d. Mih. Popescu însoțește scrisoarea comunicată. G. M.

Contribuții la istoricul propagandei rusești în Principatele române.

Rusia în dorința de a pune stăpânire pe mult dorita cetate a cezarilor Bizantini — ca singura moștenitoare a acestora — s'a folosit mult și a căutat să-și atragă simpatia creștinilor de sub stăpânirea Turcilor. Inceputul unei adevărate propagande — făcută după toate normele vremii — s'a făcut în timpul Ecaterinei a II-a și anume în timpul războiului Ruso-

neasupriți și de la nimenea nici cu o pricină bântuiți; ci toți aceștia să-și vie întru stările lor ceale mai dinainte, întru vrednicii, întru treapte și întru stăpânirea averilor sale ce mai nainte de războiu era ale lor. Pentru ca să poată fiește carele dintru aceștia să viețuească subt păzirea și apărarea legilor și a obi-ceaiurilor locului lor asemenea cu cealalți simpatrioți.

B

Să nu fie oprită nici cu un chip propoveduirea credinței-
cei creștinești ci desăvârșit și fără de oprire să să facă. Așij-
derea și zidirile besearicilor celor nouă și înoirile celor vechi
fără de oprire să să săvârșească ca și mai nainte.

C

Partea besericească să să cinstească și să să socotească
cu deosebită evlavie ce să cade cinului: desăvârșit fiind nesu-
părată.

D

Moșiile și stăpânirile ceale din prejurul Brăilei, a Ho-
tinului, a Benderului și ale celorlalte cetăți [întru care lăcuitorii
să numia raiale] să să întoarcă or la mănăstiri, or la alte obraze
la care să cuvinea stăpânia acestora încă mai dinainte, ca unele
ce fără de dreptate sânt răpitate.

Turc din 1768—1774, care marchiază de altfel începutul unei
politici rusești bine definite, pentru a putea pune stăpânire pe
Constantinopol.

În timpul războiului, mai sus menționat, Rușii au împânzit
atât Principatele române, ce le stăteau în cale sub o formație po-
litică bine încheată, cât și în întreaga Peninsulă balcanică pentru
atragerea simpatiei Bulgarilor, Sârbilor, Muntenegrenilor și a
Grecilor. Activitatea desfășurată de diplomația și biroul de pro-
pagandă în acest timp, a avut de altfel norocul să fie încoronată
de succesul luptelor la care au contribuit și Românii în destul
de mare măsură — așa că în urma păcii de la Kuciuc-Kainardgi
1774, Rusia a putut să se erijeze și să capete protectoratul
asupra tuturor creștinilor din Imperiul otoman. De acum în
înainte consulii și vici-consulii ruși autorizați de a funcționa în

E

Să nu să caute nici să să ciară nici o sumă or de bani sau de altcevași pentru socoteala veache: măcar or și de ce sumă ar fi.

F

Să nu se ciae dela aceștia nici o dajde și nici o plată pentru toată vremea războiului: și lângă aceasta pentru multele ticăloșiile și pagubele lor care au suferit întru curgerea războiului acestuia încă doi ani înainte să nu fie asemenea bântuiți întru nimic: socotind începerea anilor din ziua schimbării acestui tractat.

G

După trecerea acestor doi ani cu fiește ce iobire de oameni și ușurare să să facă plățirea dăjdii carea să să trimită prin deputați întru fiește care doi ani odată. Afară de singura dajdea aceasta nici Pașii, nici oblăduitorii, nici orce feal de alte dregătorii să n'aibă ai supăra sau a ceare de la dânsi vre un feal de plată sau vre'o altă angarea cu vre un nume, sau cu vre un profasis nici de cum cu nici un chip. Ci mai vartos să aibă a

orașele mai însemnate de sub stăpânirea Turcilor, vor lucra în favorul acestora și în dauna Turcilor.

Dăm mai jos o scrisoare¹⁾ a comandantului general rus, Petre Romanțov, către mitropolitul din Țara românească, Grigorie, prin care i se fac cunoscut ponturile din sus menționatul tratat, privitoare la grija creștinilor din partea Rușilor, arătând că totul s'a făcut din dragostea marei Impărătese pentru creștinii ortodoxi.

Scrisoarea poartă data de 23 Iulie 1774 și-i datată de la Brăila.

Mih. Popescu

1) Această scrisoare a fost tipărită și tradusă — probabil la București — și eu am găsit-o în biblioteca fostului meu profesor, actualmente coleg la Liceul „Matei Basarab“, d-l Nicolae Ionescu, căruia îi aduc mulțumiri pentru bunavoință de a mi-o fi făcut cunoscut și a mi-o fi pus la dispoziție.

să folosi și cu aceleași însuși folosuri, cu care s'au folosit ei în vremea împărăției lui *Sultan Mehmet* al patrulea.

H

Domnii acestor două principaturi să aibă fieșcarele despre partea sa, lângă *Poartă* un obraz creștinesc adecă dreptul grecesc încredințat cu trebile țării, ca să aibă să privigheze pentru acealea, carii să fie bine primiți și socotiți de cătră *Poartă* după pravilele neamurilor: [selon le doit de geans: secundum jus gentium] adică sub nici o silă supuși.

I

Așijderea s'au tocmit ea la trebuințele ceale întâmplătoare ale acestora amândouă cneajii Ministrii împărăției Rassiei ce se vor afla lângă *Poartă* să poată a grăi spre folosul amândurora Principaturilor. Și să făgăduiaște *Poarta* a primi cu ascultare graiurile lor: pentru legătura dragostei cei bune, și întru putearea prieteșugului între amândouă împărățiile. Așijderea pentru cei care nu să vor mulțami a rămânea în țară, ci li să va părea mai de folos a eși și a să sălășlui întraltă parte, s'au vorbit această tocmeală

J

Or carele nu ar fi mulțămit ca să rămâe în locul său și i s'ar părea mai de folos a merge întralt loc, să-și aibă eșirea slobodă împreună cu toată avearea sa. Și pentru ca să poată ca să și le orânduiască mai nainte averile sale s'au orânduit sorocul an an întreg: adecă din ziua schimbării tractatului acestuia.

L

Așăjderea și cei ce au intrat în slujba împărăției Rossiei și voesc sau împreună cu oștile împărătești sau până la sorocul anului a eși din țară cu toate nemeniile lor și averile, or de ce neam și stare ar fi unii ca aceștia: nici cu un chip să nu li se facă împedicare. Nu iaste nici o îndoială cum că fiește carele ce iaste fără patimă și iubitoriu de patria sa, că cu desăvârșită cunoștință va simți grija cea iubitoare de oameni și prea miloscardnică a *împărătești mărimei sale*, pentru a fi adică folosit noroadele ceale de o credință cu noi, cu desăvârșită odihnire,

cu deplină neteamere și cu folosuri mai bune și o va cunoaște prea înalta milostivirea mărimii sale și buna voință cea revărsată preste cneajile acestea cu așezământurile condițiilor celor ce le întăresc întru vremea cea viitoare bunele norociri ale acestora, cu care fiind folosiți cu prea mulțumitoriu chip vor proslăvi a ei prea înaltă facere de bine. Pentru care rog pre prea sfinția ta a da știre la tot norodul pretutindenea pentru acest așezământ. Pentru ca toți și fieștecarele încredințându-se întru liniște să petreacă și întru fără de grijă. Iar acei cari or afla pentru sineși mai cu folos a să muta din țara sa aiurea și ar aleage deaceia largul pământ al Imperii a toată Rossia vor putea a fi după vrednicie încredințați cum că fieștecarele după vrednicia stării și după măsura slujbei va afla întru acest liman folosuri. Rămâiu spre pururea cu cinstire adevărată a prea sfinției tale slugă prea plecată.

PETRU ROMANȚOV

Iulie 23 anul 1774.

Brăila.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Despărțirea de nevastă a unui zăbunar din București, jūgit la Brăila¹⁾.

1779, 9 Octombree.

Despărțirea Ioanei din Popa-Rusul de Chiriță sin Andreiu zăbunarul de la Sf. Gheorghe Vechiu: „fiind fată și el june, s'au luat amândoi întru căsătorie“. El capătă „năravuri rele“, stă la pușcărie și ufge. Se află vina lui în „istraprahticaoa judecătii“. „Furțișag de o perdea și doao zarfuri de argint și o giubea blănită“. „S'au apucat de mișalii și de hoții, până au încăput și în pușcărie și, scăpând, s'au lăsat soția și au fugit la Brăila de sănt ani cinci și s'au și însurat“. Acest din urmă lucru îl arată „Antonie zăbunaru și Toma zăbunarul și Ștefan postăvarul. Spun că, „într'acest an lt. 1779, mergând la târgul Buzăului, ar fi găsit pe Chiriță în târg și, între-

1) (Bibl. Ac. Rom., 623, fol. 75 Vo-6.). Publicat în prescurtarea de mai sus, în Istoria Industriilor la Rom. de N. Iorga.

bându-l unde să află și de ce nu vine la nevastă, el ar fi răspuns că șăderea îi iaste la Brăila, slugă la un neguțător, iar pentru nevastă, deaca i-au pomenit, el cu vrăjmășie ar fi înjurat-o de cruce și au zis că n'are nicio nevastă, să-i trăiască nevasta care au luat-o și, întâmplându-să de i-au văzut și stăpână-său, adecă la cine slujă numitu Chiriță, au venit la dănsi, și, în vorba care vorbea ei pentru nevastă, au zis și stăpână-său că cu adevărat l-a însurat și șade la Brăila“. Despărțire pe basa pravilei, la „Leu și Costandin Impărați“.

X

Insula din fața Brăilei în care se prepara cervișul și pastrama.

Istoricul armean Hugas Ingigian, în opera sa „Geografia celor patru părți ale lumii“ (tipărită în Veneția 1802—1808), vorbește și despre Brăila din principatele „Ulag-Bugdan“¹⁾.

Extragem:

„Din mahalaua Uncapan din Constantinopol vin negustori greci, turci și alții, având autorizația Vizirului, și aceștia ca și ceilalți, cumpără brânză, unt, ceară, osânză și pastramă: *aceasta din urmă o prepară Valahii într'o insulă de pe Dunăre, vis-à-vis de Brăila.* În fiecare an în cele două begate se fierbeau în vase, aproape 80.000 de vite și o mulțime de berbeci, până la topirea lor completă; osânza astfel preparată se aduna în burdufuri de vacă, cari cântăreau un chintar fiecare, adică 44 ocale. Turcii cari se găsiu dincolo de Dunăre cumpărau pentru trebuințele lor o mulțime de vite. Tot *grâul* Valahiei și Moldavei trebuia adunat la Galați și Brăila. Vara veniau *Lazii* cu corăbiile și cumpărau cât voiau, acum vin și *corăbii europene* pentru ca să cumpere“.

Și mai departe:

„În Valahia erau orașe cu comerț înfloritor, dintre cari principalul era Oraș (de Floci) situat la gurile Ialomiței, actualmente distrus.

Orașul în care se strâng acum mărfurile din Valahia este

1) Vezi: „Mărturii armenesti despre români: Valahia și Moldova“ de H. Ingigian. Mem. Acad. Rom. 1929. Tom. IX. Seria III. Mem. 8 pp. 23—24, 26.

Giurgiul, iar mărfurile Moldovei se adună în *Galați*, unde vin și mărfuri din Valahia, destinate exportului pe Marea Neagră. *Iar în Brăila se adună mărfurile din ambele begate, de unde se trimet în toate părțile, fie pe uscat, fie pe mare*“.

XI

*Scrisoare de informații comerciale, trimisă din Brăila la 1824 de negustorul Ioan Fieanu Pitar*¹⁾.

„Cu multă plecăciune închinându-mă, sărut cinstita mâna dumitale.

Cinstit pitacul dumitale cu multă plecăciune l-am primit și am văzut cele ce mi se poruncește pentru fieatu lucrurilor de băcănie, ca să cercetez cum se politipsește aici, și să înștiințez dumitale. La care următor fiind, am făcut prin taină cercetare, atât prin băcăanii cât și pe chiar Bacalbașa, și pentru cea ce se află aici spuindu-m[î] nartul care este și are fiești care felurime, îl însemnai tot în foaia ce mi s’au trimis.

Iar pentru cele cari nu sunt susemnate, de acele nu se pomenește pe aici fiindcă cea mai multă marfă de băcănie ce vine aici, este de la Rușciuc și dela Șiștov, și după datorie nu lipsii a înștiința dumitale, și cu multă plecăciune sunt al dumitale prea plecată slugă“.

1824 Ghenarie 20. Brăila.

Ioan Fieanu Pitar.

T(a)(eri) Parale

8	—	Cafeaua
5	—	Zahărul cel bun
4	—	„ de al doilea
3	—	„ de al treilea
1	—	Măsline mici
—	—	Icrele tesc. de nisetru
2	20	„ de știucă
1	—	„ de crap
3	—	Untdelemn bun curat
2	20	„ prost
—	34	năhutul uscat
—	20	„ muiat

Tl. Par.

—	—	Caracatița Mosconisiottica
—	—	„ Melidonă
3	—	Nevrile de morun
2	20	„ de nisetru
—	—	Măsline de Rumele
2	20	Zmochine de cutie
1	10	Stafide roșii mari de cutie
1	10	„ negre mici
3	20	„ „ mari
3	—	„ „ roșii mici
4	—	Pepenu
2	—	Tahânul
6	—	Lacherda

Icrele cele proaste dela 4 tl să sue până la 5 ocaua.

1) (Arh. Statului. Buc. dos. jud. vechi 1453) publicat de D. Z. Furnică în „Din Istoria Comerțului la Români“, pag. 333, Sococ, 1908.

XII

Textul explicativ al celor trei stampe ce înfățișează Brăila în Albumul Iacob Alta, litho. von Saar (1826, Viena) ¹⁾.

După ce am trecut pe lângă mai multe sate de pe malurile românești și bulgărești precum și pe lângă orașul Măcin în Bulgaria, ajungem pe malul stâng al Dunărei, la orașul Brăila, sau Brahilov, pe turcește Ibrahil, în Valahia. Brăila este un mare oraș comercial, întărit cu un șanț, și o citadelă cu 7 turnuri, precum și un mare port, în care aproape în permanență se află mari vase de transport, cari par de departe, cu marile lor catarge, ca o întreagă pădure, și prin care se transportă în cea mai mare parte grâne, la Constantinopol. Brăila se află la 20 mile de Târgoviște și are 30.000 locuitori. Lângă Brăila se varsă în Dunăre râul Zanavara, iar vis-à-vis, lângă mănăstirea Romani-Vasar, râul Ribna. Dunărea este în partea aceasta foarte largă și are multe insule, făcând o frântură și curgând o bună parte spre Nord, după care însă se îndreaptă din nou spre Est. După ce mai primește încă râul Argus, își ia pe partea stângă rămas bun dela Principatul Valahiei, și salută Principatul Moldovean.

Cetatea Brăila a fost de multe ori asediată. La 26 Iulie 1711 a fost cucerită de trupele rusești sub generalul Rönne, după o luptă de două zile, însă la 28 Iulie, recucerită de turci. La 29 Ianuarie 1770, Seraskierul Audi Pașa atacă cu 12.000 oameni pe generalul Stoffel, lângă Brăila. Lupta a durat 4 ore și după multă vărsare de sânge, turcii au trebuit să părăsească câmpul de luptă. Cavaleria turcă a cărei retragere fusese tăiată, a fost aruncată peste Siret, iar infanteria s'a retras în cetate. Rușii au atacat apoi imediat luând orașul cu asalt, iar 6000 turci retrași în citadelă și asediați de ruși în zadar, au putut rămâne acolo mai multă vreme. În același an, în Octombrie, generalul rus de

1) Un exemplar din acest vechiu Album se află la Muzeul Simu. Din acest Album d. A. Simu a și dăruit Primăriei Brăila una din stampele lithografiate, aceea care înfățișează Cetatea Brăilei. Textul de mai sus ne-a fost comunicat, în traducere din germană, de d. Marius Bunescu, pictor și director al Muzeului Simu.

Toate cele 3 vederi ale Brăilei din acest Album le-am reprodus și în „Albumul comemorativ: *Brăila Veche*“, care apare odată cu această lucrare.

cavalerie Cavaler von Glebov, a început din nou asediul Brăilei. În timpul asediului, garnizoana turcă a încercat de cinci ori să spargă cercul asediator, a fost însă încontinuu respinsă cu mari pierderi. De aceea turcii, cărora nu le venea nici un ajutor, au părăsit pe ascuns și orașul și cetatea în dimineața zilei de 21 Noembrie, după 37 zile de asediu, cu așa precauțiuni, încât numai ultimul vas a putut fi observat de ruși și bombardat, cu care prilej 400 turci și-au găsit moartea în valurile Dunărei. Toate uneltele de război ale turcilor, și un mare depozit de alimente au căzut în mâinile rușilor. În timpul asediului, rușii au avut o pierdere de 1200 oameni, din cari parte au fost omorâți, iar parte răniți.

În prima vedere¹⁾ se poate observa numai o parte din oraș cu citadela pe mal. Pe Dunăre sunt mai multe corăbii. Pe mal se văd turci fumând.

În a doua vedere se observă întregul oraș și mai multe vase mari de comerț. Pe malul celălalt (bulgăresc) al Dunărei, o femeie bulgară își primește soțul ce se înapoiază, cu un sărut și o strângere de mână, în timp ce alt bulgar și bulgară cântă cu niște instrumente cu coarde.

În vederea ce reprezintă cetatea, se observă mai mulți călăreți turci galopând.

XIII

Mitropolia Ungro-Vlahiei ia măsuri pentru reîncorporarea raieiiei. Brăila în organizația bisericească a Munteniei²⁾.

Iulie 1828

„Către strălucirea sa D-lui deplin împuternicitului președinte al Divanurilor Principaturilor Moldaviei și Valahiei sfetnicul de taină și apeluri de ordine Cavaler Graf Fedor Petrovici Palin.

Am primit cu smerenie predlogenia strălucitei tale sub No. 1517, scrisă dela 22 ale acestei luni și cuprinzătoare pentru

1) A se vedea Albumul „Brăila Veche“. 1929.

2) Aceste 3 documente privitoare la viața religioasă a orașului nostru imediat după cucerirea Brăilei dela Turci, — ne-au fost comunicate de d. Istrati, bibliotecar la Acad. Rom. — Doc. au fost publicate și de C. Erbiceanu în Revista „Biserica Ortodoxă“ din 1904—5, p. 1367—69.

partea duhovnicească a Raeli Brăilei, că de trebuință fiind a intră în ocîrmuirea cea Bisericească a Eparhiei aceștia, cum este intrată în oblăduirea divanului acestui principat politiceasca ei ocîrmuire, spre a fi deopotrivă unită în păstoria smereniei noastre, ne faci cunoscut aceasta strălucirea ta, poruncind ca să facem cele mai cuviincioase orîndueli asupra așezării aceștia, unind'o cu episcopia Buzăului, care cu smerenie răspundem strălucirii tale că la aceasta întocmai se va face urmare, îngrijind pentru dînsa ca și pentru cealaltă Eparhie și cunoscînd'o mădular și parte a ei precum și mai înainte au fost, dupe cum și pentru aceasta și prin viu graiu am vorbit cu strălucirea ta.

GRIGORIE AL UNGRO-VLAHIEI

XIV

Mitropolitul Ungro-Vlahiei Grigorie către „pravoslavnicii creștini din pasul Brăilei“.

1828, Iulie, 7

Grigorie Milost. Boj. Arhiepiscop și Mitropolit Ungro-Vlahiei.

Tuturor pravoslavnicilor creștini din pasul [vadul?] Brăilei, parte bisericească și mirenească dela milostivul Dumnezeu vă poftim spășanie sufletească și tot fericitul bine, iar dela smerenia noastră arhierească blagoslovenie vă trimitem. După aceasta vă înștiințăm că după ce cu ajutorul a tot țiitorului Dumnezeu prin pravoslavnicile oștiri ale prea puternicei Impărății a toată Rosia, s'au slobozit acele locuri și pravoslavnicile sate și ca un mădular s'au uniț cu cealaltă totime cu care era de un neam și de o limbă, unde din poruncă s'au trimes și oblăduitor și dregător politicesc asupra mirenilor; mai în urmă am primit și noi notă dela strălucirea sa Domnul deplin împuternicitul președent al Divanurilor Principaturilor Valahiei și Moldaviei, Sfeticul de taină și al multor ordine cavalier Graf Theodor Petrovici Palin, cuprinzătoare că precum s'au rînduit diregătorie politicească a locuitorilor mireni din pasul Brăilei, asemenea să îngrijim și noi a rîndui pentru cele bisericești. Drept aceea fiindcă acele locuri și altă dată cînd s'a mai luat Brăila, s'au fost lipit ținutul acela cu îngrijirea celor Bisericești la Episcopie,

și acum urmează că iarăși de acea Episcopie a Buzăului să se ocîrmuiască toate cele Dumnezești și bisericești orîndueli. Și așa dar fiindcă această parte de loc s'a unit acum cu cealaltă țară ca un mădular cu trupul său și s'a orînduit a purtă grije de dînsa fratele Episcop de Buzău, întocmai ca cealaltă Eparhie a sa, dacă ori frăția sa va veni de față, ori neîndemnîndu-se acum va orîndui vreun ipochimen credincios al său, vă sfătuiam după datorie pe toți de obște ca să-l cunoașteți adevărat păstor și să-i dați toată ascultarea întru toate cele bisericești, ca prin rîvna frăției sale și prin ascultarea pravoslaviei voastre să se poată aduce la stare bună cele bisericești, și care privesc spre mîntuirea sufletului, pentru care trebuie să ne fie toată grija totdeauna și întru toate.

GRIGORIE AL UNGRO-VLAHIEI

XV

Mitropolitul Ungro-Vlahiei Grigorie către episcopul de Buzeu.

1828, Iulie, 7

Cu cea în Christos dragoste frățească aghie Buzău.

Pentru pricina Raelei Brăilei ți se trimit două scrisori, una a strălucirei Grafului Palin către mine și alta a mea către pravoslavnicul norod de acolo. Acea ca să se fie în păstrare la Episcopie, iar aceasta ca să se cetească către norod prin biserici, ca să te cunoască adevărat păstorul lor și suntem al frăției tale în Christos frate.

GRIGORIE AL UNGRO-VLAHIEI

XVI

Orația spusă de Excelența Sa Deplin — Imputernicitul Prezident, la deschiderea Obșteștei Extraordinarei Adunări de la 10 Martie 1831¹⁾.

— Pasagii cu privire la Brăila —

După pacea dela Adrianopol, încheiată la 1829, principatele românești au intrat într'un nou regim — al Regulamentului Organic.

1) Analele Parlamentare. Tom. I. Partea I. 1831. p. 76.

Prima *Obștească Adunare* a noului regim a fost convocată la 10 Martie 1831 și s'a deschis cu o orație, care caută să puie în lumină îmbunătățirile aduse și cele ce pot fi aduse prin aplicarea Regulamentului Organic.

În această cuvântare sunt multe pasagii cari privesc Brăila și, în general, întreaga viață negustorească dela Dunăre. Vom extrage unele din acele pasagii.

„Capul al 5-lea, supt titlu Regulament de negoț, s'au întocmit asupra termenului de slobozenia negoțului, pentru care Prințipaturile sunt datoare Inaltei îngrijiri a Curței protectoare.

Vadurile și schelele Dunărei, ce cad în părțile amândoura Prințipaturi, vor fi de acum înainte, deschise negoțului strein; alișverșul și exportația (scoaterea afară) a produsurilor pământului și a manufacturilor, precum și navigația Dunărei vor fi slobode. Măsurile de îngrijire pentru îndestularea norodului, întocmirile ce privesc asupra drumurilor și comunicațiilor pe uscat și pe apă, pentru înlesnirea transporturilor, în sfârșit, încurajarea negoțului între locuitorii Prințipaturilor, sunt recomandate cu deosebire într'acest Cap.“

Iar mai departe:

„Organizația orașenească a orașelor *Brăila și Giurgiu*, cea dintâiu așezarea a unei sisteme împreună cu buna ocârmuire din lăuntru, și reînnoirea acestor orașe, au stătut una după alta. obiectul îngrijirii guvernului provizoric (vremelnic). Aceste orașe pe care niște colibi proaste și urite d'abea le făcea văzute altă dată, acum se arată cu un plan de clădire regulată, cu monumenturi consfințite spre slujba sfintei noastre religii, și hotărâte spre a veșnici aducerea aminte de isprăvile ce le au înființat, cari orașe nu vor zăbovi de a se face băgate în seamă prin negoțul lor“.

XVII

Dispoziții luate de Obșteasca Adunare pentru organizarea Domeniului Brăila (fosta raiă), reintegrat pământului românesc la 1829¹⁾

„Asupra ofisului dat de Inalt Ecselenția Sa Domnul Deplin-

1) Publicat în „Analele Parlamentare“. Tom. I. Partea I. p. 600.

împuțernicitul Prezident, în cunoștința acestei Adunări, prin Ec-selenția Sa Domnul Viț-Prezident *Minciaky*, scris de la 7 ale următorului supt No. 1486, pentru cele ce privesc întru organizația Ocârmuirii Domenurilor Statului ce s'au întors cătră acest pământ în raelile Brăilei, Giurgiu și Turnu, în apa Dunării peste totă lungimea malului din stânga a Dunărei, și pe ostróvele ce cad în partea țerii, cuprinse în apa Dunărei, până în talvegul ei cel mare, acéstă Obștăscă Adunare de Revizie cu o glăsuire chibzuește, că se cuvine să se orânduiască o Comisie într'adins, care să alcătuiască un regulament în parte, și care să slujască de temeiú întru Ocârmuirea acestor Domeniuri, de la viitorul Leat 1832, pentru că pe următorul an, tóte acestea se află date în arendă prin condițiile cu cari s'au întocmit.

Au ales dar Mădulari ai acestei Comisii, pe D-lor Vornicu Grigore Filipescu, Vornicu Alexandru Ghica, Logofátu Nestor, Logofátu Mihalescu și Paharnicu Hafta, care să sevârșească lucrarea acestuí Regulament pe temeiurile următóre:

1) Să ia în vedere că tóte aceste domenii se împart în trei ramuri de venituri: cel întâiú al moșiilor din raelile Brăilei, Giurgiuului, și a Turnului; cel de al duoilea în vinarea peștelui, din apa Dunărei peste totă lungimea malului din stânga a acestei Dunări; și cel de al treilea al ostróvelor ce cad în șanalul Dunării.

2) Să chibzuiască pământurile raelelor câtă mărime au, în ce calități se coprinde a lor bunătate, pe câți locuitori sunt primitóre, ca să se așeze pe dênsele, din bulgari și alți străini ce vor veni de acum înainte, și cari să pótă a trăi și a unelti a lor industrie, cu tótă mulțumita; și ce fel de drepturi s'ar cuveni unora ca acestora, pentru tot-d'a-una; și mai întâiú, pe o curgere de ani, până când se vor întemeia întru a lor așezări.

3) Vinarea peștelui în apa Dunărei, pentru tótă lungimea malului din stânga, câtă se cuvine pe seama Statului, prin care mijlóce s'ar putea face mai cu înlesnire, spre sporirea comerțului pescăriei; fără însă de a se pöpri și particularii a vîna prin undițe mici și saci, pentru a lor trebuință, iar nu pentru neșuțatorie; precum și ce venituri s'ar cuveni la porturile Dunării, pentru adăpostirea corăbiilor și pentru vremelnica înmagazinare a mărfurilor.

4) Ostróvele din șanalul Dunării, atât lăcuite cât și nelăcuite, precum și rodirile cele firești ale acestor ostróve, adică: păduri, trestie, fânețe și ce alt va mai fi, cum să se ocârmuiască și în ce chip să se asigureze a lor alăturare către pământul țării, spre a fi într'acestea și malul stâng al Dunării o comunicație fără poprire, care este întru toate folositoare la sporirea comerțului lucrător.

5) Intru acest chip și pe acest fel de temeiri, aședându-se organizația ocârmuirii acestor domenii, să se alcătuiască o apropietore socotelă, de venitul ce ar putea să dea pe an, arătându-se în parte suma fieș-căruia domenii.

6) Comisia, întru cercetările ce va avea trebuință să facă, atât pentru starea locurilor, cât și pentru numărul ómenilor ce se vor fi aflând lăcuiți prin asemenea lăcuri, să se corespondarisească cu partea săvârșitoare din administrația Țării, care se va atinge de acesta; și să trimită la fața locului și ómeni într'adins, cărora să li se dea pe séma visteriei, ca de poște și trebuincioșe cheltueli.

7) După săvârșirea lucrării sale, să-și facă raportul către Stăpânire, pe lângă care să alătoreze proiectul ce va alcătui; ca și Stăpânirea, dându'l în cercetarea Obicinuitei Adunări Obștești, la cea dintâi chemare a sa, și întărindu'l Domnul, acesta să slujescă de temei la Ocârmuirea acestor domenii și la folosința visteriei dintru a lor venituri.

Pentru înlesnirea lucrărilor Comisiei și pentru ca să pótă a desăvârși o descriere statistică de toate aceste domenii, să'i dea câte științe sunt până acum în ființă la Divanul săvârșitor, adecă condiții prin care s'au vîndut pe următorul an, veniturile acestor domenii, descriere de calitățile ostróvelor câte s'au putut descoperi, și orice alt va mai fi, ca printr'acesta să desăvârșescă a sa lucrare cu totă putincioșă deslușire.

Acéstă îndreptare s'au primit cu coglăsuirea tuturor mădu-lărilor ce au fost față, în numărul cerut de Regulament.

Le Vice-Président, MINCIAKY.

Gr. Băleanu, Gheorghe Filipescu, Vel Spătar Ghica, Ștefan Bălăceanu, A. Velara, Barbu Știrbeiu.

Apprové par Son Excellence Monsieur le Président Plénipotentiaire, la Avril 1831.

MINCIAKY

XVIII

Privilegii acordate Brăilei.

1835 August 10.

No. 20.

*Raport*¹⁾

Este știut Înălțimii Voastre că, toți neguțătorii sălășluitoari în orașul Brăilei cer a fi slobodă trecerea monedelor cu o taxă mai mare decât cea hotărîită de Visterie, precum s'au urmat mai înainte și precum urmează și acum în Galați, măr-ginindu-se aceasta numai în daraverurile portului și a orașului, iar nu și pentru cele către Visterie dări și lucrări dela aceasta, asemenea și că împotriva aceștii cereri s'au lovit în puțin număr din acești sălășluitoari, cari stăruiau a rămînea cursul monedelor precum este hotărît de la Visterie.

Următor fiind poruncii Înălțimii Voastre, la ducerea mea în Brăila am cercetat această pricină cu de-amăruntul și am dovedit că cererea celor întăiu este întemeiată pe începutul de lucrări comerciale, pentru că, orașul Brăilei fiind port și oraș de comerț, firește primește de afară mai multă monedă decât scoate dinăuntru. Și cei ce se apropie de acest port cu asemenea daraveruri, văzîndu-și aci monedele scăzute pe lîngă cursul cu care pot să le treacă la Galați, părăsesc Brăila și trec la Galați, iar cererea celor de al doilea se mărginește numai într'un puțin număr de contracte de pâine, de carne și de lumînări, cari, încheind odată contracturi pã curs scăzut, firește cearcă ceva pagubă de vor urma vînzarea producturilor tocmita cu moneda încărcată. Pe lîngă aceștia mai este și un puțin număr de vînzători prin prăvălii de mărfuri, cari, avîndu-și negoțul mărginit numai către orașanii Brăilii, voesc a-și vinde mărfurile cu monedă scăzută, supt cuvînt că și ei le cumpără cu asemenea taxă; dar nu au niciun cuvînt, pentru că aceștia, nefiind contraccii, sînt slobози a vinde cu orice preț vor voi, și pot să-și facă socoteala vînzărilor după orice curs s'ar hotărî monedelor, după care și se înțelege a fi mai mult invitați de pomeniții contraccii. Așa dar, ca să se învoiască cererea celor dintăiu, de vreme ce

1) Arhivele Statului, Administrative, No. 4.337, pp. No. 161 și 162. Publicat în Ist. Com. Vol. II de N. Jorga, p. 195.

se dovedește a fi folositoare daraverurilor acestui oraș de comerț, și ca să nu se smintească și tocmelele, întărite cu contracti orașului, am chibzuit. dimpreună cu ocîrmuitorul județului, cele următoare.

1-*iu*. Cursul monedelor în toate daraverurile portului și orașului Brăilii să se lase slobod și asemenea cu cel ce urmează la Galați, mărginindu-se aceasta numai într'acel ocol și la în parte dări și lucrări, iar nu și la cele ce se atîng de venituri publice, adecă ale Visteriei și a maghistraturelor.

2-*lea*. Contractii să se îndestuleze după cuviință, și anume: Cel de pâine cu un puțin adaos la taxa pînei după analoghia monedei, care se va hotărî de d. ocîrmuitor dinpreună cu Sfatul orașenesc, și numai pînă la Octomvrie viitor, cînd se isprăvește sorocirea probei, iar, de la Octomvrie înainte să i se facă socoteala probii cu monedă încărcată.

Cel de carne, cu toate că i se cuvine dare de un asemenea adaos, dar, după făgăduiala d. ocîrmuitor, să se înduplece a o vinde tot cu prețul tocmit și după încărcarea cursului monedelor, și

Cel de luminări să vînză cu monedă scăzută, pentru că, fiind contract pentru toată țara, nu se poate face osebire numai pentru un județ; apoi, dacă această părere este priimită Înălțimei Voastre, vă rog să binevoiți a-mi da poruncă de urmare, ca numaidecît să mă înțeleg cu d. ocîrmuitor și să se facă ceruta punere la cale spre odihna și mulțămită orașului Brăilii.

XIX

Copie după porunca Mării sale lui Vodă dela 1836 Ghen[a]-r[ie] 13 cu No. 29 cătr[ă] Sfătul Administrativ. 1).

Vrînd să dăm orașului Brăila și oroșanil[or] de încredințarea întru care ne aflăm, că din dăzvoltarea aceluî port să așteaptă înaintarea și înflorirea comerțului Prințipatului, de dorința ce avem a însufleți ac[i]astă dezvoltare prin toate mij-

1) În original la Arhiv. Stat. Buc., dosar adm. Nr. 598 roșu din fila 2.
Publicat în D. Z. Furnică: *Istoria Comerțului la Români*. Buc. 1908. pp. 388—89.

loacile, de drepturile ce dobândesc totdeauna la părinteasca noastră recunoștință și îngrijire cei ce prin îndeletnicirile lor să sârguescu spr[e] acest obștescu sfârșit.

Văzând raport[ul] Departament[ului] Vistierii dela 11 ale trecutului Avg[us]t cu No. 1151.

Văzând jurnal[ul] Sfatului Administrativ dela 14 totu ale acestei luni.

Văzând art. 41 din condițiile vămil[or] ce ne-au înfățișat Prezent[ul] și Secretariia cinst. Obșteștii Adunări prin raport[ul] lor dela 30 ale trecutului Dec[he]mv[rie] cu No. 20, precum s'au cercetat și s'au priimit de acea Adunare pomenitele condiții.

Poruncim cele următoare:

1-ia. Tot oraș[ul] Brăila cu portul său din apa Dunăr[i] și până în șanțurile ce îl ocolesc, să va socoti și va fi loc de antrepo.

2-lea. Ori-câte mărfuri și producturi din cele slobode vor intra în țară dupeste graniță, ori pentru consumația lăcuitoril[or] dintr'acest ocol, sau ca să să importez[e] iarăș pă Dunăre, vor fi slobode de or[i]-ce plată de vamă.

3-lea. Din câte mărfuri și producturi, din cele slobode a să importa în țară, vor intra într'acest oraș, vor fi supuse a plăti legiuita vamă acele numai câte vor trece liniia acestui ocol, spre a să aduce în lăuntru țări.

Sfatul Administrativ va aduce ac[i]astă poruncă întru îndeplinire, o va publicui prin glasul gazeti pentru știința a toatei obștii, iar copie după dânsa va trimite spre deosebita știință la Sfatul orașănesc din Brăila.

Intocmai după orighinal, *Ianco Manu.*

Prescrisă întocmai. Șeful Secs., *Grig. Pitar.*

Procit, *D. Cariagdi.*

1836 Ianuarie 13

XX

*Notă a guvernului muntean către consulatul Greciei la București, despre declararea de porto franc a Brăilei*¹⁾.

1836

19 Feb. (stil nou?)

Copie, d'une note adressée au consul-général de Grèce à Bucarest²⁾ par le secrétaire d'État de la Valaichie, 19 février 1836.

Son Altesse le prince-régnant, desirant favoriser de plus en plus le developpement du commerce intérieur et faciliter les relations commerciales avec les autres pays, vient d'ériger la ville el *le port d'Ibraïlov* en lieu d'entrepôt.

Par suite de cette disposition, toutes les marchandises ou productions, dont l'importation est permise en Valachie et qui seront importées dans cette ville, soit pour la consommation de ses habitants, soit pour y être déposée à l'effet d'être ensuite transportées à l'intérieur, ou dans d'autres echelles de la rive droite du Danube, ne seront plus soumises au droit d'entrée à leur arrivée, et ce droit ne sera plus prélevé à l'avenir qu'au moment où ces marchandises ou productions *franchiront l'enceinte de la ville.*

Ne sera point compris dans cette franchise, l'octroi que le Conseil municipal de cette ville continuera toujours à percevoir, comme pour le passé, sur le tabac à priser [et] le tabac à fumer, et, si jamais l'entrée venait à [en] être permise, sur le vin et l'eau-de-vie, conformément à l'art. 20 lit A, B de la loi sur les Conseils municipaux, en tant que ces objets seraient destinés à la consommation interieure de la ville.

En donnant communication de cette mesure à l'honorable consulat, le sousigné a l'honneur de le prier de vouloir bien lui faire donner toute la publicité quil jugera convenable, dans l'intérêt de ceux de ses nationaux qui font le commerce avec cette principauté.

1) Doc. Hurmuzaki. Vol. X. p. 476.

2) Consul al Greciei la București era tot Sakellario, (1841) (la Iași, se pare, Spiro).

XXI

Măsuri pentru înlăturarea speculei cu monede, — speculă ce se ivise la Brăila și Galați, la începutul veacului trecut.

Departamentul Vistierii.

No. 25.

1837, Ghenar 6.

*Cinstiții Vistierii a Prințipatului Moldaviei*¹⁾.

Cursul monedelor fiind mărginit în toată întinderea acestui prințipat după alăturata tarifă, afară numai de oareșcare ose-bire cu încărcare de taxe la portul Brăilii, pentru mulțămirea cumpărătorilor dintr'acest port și a însuși cetățenilor de acolo, speculanții nu au putut găsi alt mijloc ca să ridice aurul de aici decît năvălind numai cu o mulțime de parale mărunte, și dînd la schimbarea lor pã galbeni un beneficiu însemnător pînă la 10 și 15 la %, neputînd însă a face tot aceiaș lucrare și în prințipatul Moldaviei, fiindcă cursul monedelor de aur era acolo mai înălțat de cît în Valahia.

Intru adevăr au și nemerit acești speculanți sfârșitul cuge-tărilor, căci după toate izgonirile ce le s'au făcut prin [opri-rile] dă intrare, iarăși au găsit mijloace să aducă în țară o mulțime dă parale mărunte, încît în puțină vreme s'au ivit simțitoare lipsirea monedelor de aur.

Ca să înceteze dar și această vătămătoare lucrare ce ame-rința prințipatul dă o pagubă cu desăvârșire simțitoare, pentru că după pornirea acelor speculanți era foarte dă crezut ca în pu-țini ani altă monedă să nu să mai vază decît numai parale mărunte, s'au chibzuit mijloace dă îndreptare, s'au legiuit prin întărirea Mării Sale lui Vodă cuprinderea alăturatului în copie jurnal, s'au publicat în vreme cuviincioasă și, de la 1 ale ur-mătorului Ghenar, s'a înființat curs a mergerii leului șazeci bucăți parale mărunte. Curs adesea împotrivă întrînsecei greu-tăți a galbenului împărătesc, cu puțin mai mult decît a locului tipăririi paralelor, ca printr'aceasta să nu să mai tot adune dă acolo pentru schimbare pã galbeni.

De-odată însă cu această îndreptare a paralelor în Valahia,

1) Arhivele Statului, Administrative, Dosar 8122, pp. 102, 119. — Publicat în Istoria Comerțului Românesc de N. Iorga. Vol. II, p. 193.

îndreptîndu-să și cursul monedelor în Moldova, și asupra paralelor să vede neprevăzîndu-să niciunele dintr'acestea, tot acești speculanți au năvălit a strînge paralele dă aici și a le trece acolo, spre a le schimba pã galbeni acum scăzuți. După care și să pricinuiesc de-odată două rele. Unul că ceia ce amerința pînă acum pã prințipatul Valahii începe a amerința pã cel dă acolo, și altul că, ascunzîndu-să aici paralele pentru acest sfârșit, împiedică daraverile mărunte și cearcă obștea greutate la schimbarea monedelor pentru asemenea trebuinți.

Acest departament, potrivit cu artic[olul] — din Regulamentul Organic, cunoscîndu-să dator a supune la cunoștința acei cinstite Vistierii lucrarea de aici, o roagă plecat să binevoiască a să pătrunde dă ființa adevărului și a lucra cele de cuviință spre a să păzi și întru acesteia armonia cerută între amîndouă învecinatele prințipaturi, după care și va cinsti pã acest departament cu un răspuns hotărîtor dă punere la cale ce i să va face.

XXII

Visteria Țării trimete la Brăila, la laboratorul doctorului Hepites, să se verifice „titlul” icusarilor de aur.

Visteria.
No. 1536.
1837, Iulie 16.

Dumnealui dohtorului Ipitis dela ocrugrul Ibrăilei¹⁾.

Fiîndcă Visteria voește a ști în adevăr cît aur cuprinde în sine un icosar de cei noi, de au și cerut să facă cercarea aici himicește, poftind pã d. dohtorul Constandin Estiotis, și au propus dumisale, dar nu s'au putut săvîrși nimic, căci au răspuns cum că nu să înlesnește întru acea operație, din pricină că nu are trebuincioasele instrumenturi himice și că cere cinstiții Vistierii să poată îndeplini de către dumn[ea], carele ai acele instrumenturi. De aceia iești pohtit ca să ostenești a face un asemenea analisis la doi icosari ce să trimit dumneatali închiși în această hîrtiuță, cari, după ce să vor topi și să vor osebi

1) Arhivele Statului, Administrative, No. 8.122, 1835, Dec. 31, p. 149. Publicat în Ist. Com. de N. Iorga, Vol. II, p. 194.

materiile de care sînt compuși, apoi iarăși în osebite hîrtiute să să puie aurul lămurit din cite acei doi icosari, și să să trimiță cît mai în grabă prin otcîrmuirea județului, căruia s'au scris osebită poruncă într'adins pentru pricina aceasta. Să să scrie și ocîrmuirii cu asemenea coprindere și că îndată ce va lua răspuns de la dumnealui, să-l trimiță aici cu cea întăi expediție.

XXIII

Departamentul din lăuntru către Alexandru Ghica Vv., cerînd să nu se mai plătească vamă de către căpitanii corăbiilor pentru cumpărăturile făcute în oraș, ci să fie obligați a aduce drept savură nisip și pietriș pentru înnălțarea malului.

1838, Aprilie 20.

Raport către Măria Sa Vodă.

Acest departament avînd totdeauna în vedere înnaintarea comersului deobște și dăzvoltarea foloaselor, ce din aceasta să pricinuește tutulor treptelor dă lăcuitori acestui prințipat, să află necontenit în luarea aminte și chibzuirea mijloacelor ce ar putea din partea stăpîniri ajuta această mișcare a comerțului, ce mai cu seamă se însemnează în partea Brăili. Privind însă mai cu osebite la mijloacele de înlensnire ce s'ar putea pune la cale pentru îndemănarea și ancorojarea atît a negoțătorilor cît și a corăbierilor acestui port, după înțelegerea ce au luoat de la aceștia despre trebuințele lor la lucrările comerciale, au chibzuit următoarele măsuri, ce fiind deopotrivă înlensnitoare negoțului și folositoare statului, cu înbunătățirea ce dintr'însele să nădăjdueste portului, de vor dobîndi și Inalta Măriei Voastre aprobație, să să statorniceasca. Corăbiile ce peste an vin la Brăila și care să suie în număr pînă la 500, pentru călătoria lor să provizionează fieșcare din oraș cu produsele ce să însemnează anume:

2 boi tăieți	400 oca pesmet
100 oca fasole	20 oca unt
100 oca linte	50 oca seu
50 oca brînză	50 oca catran
30 oca cașcaval	50 oca zmoală
15 oca lumănări	

Pentru aceste articole plătesc căpitanii acestor corăbii taxa de vamă legiuită, care socotindu-să peste toate corăbiile să adună pă an într'o sumă foarte mică; această a numiților cheltuială, cu toate că pentru dînșii nu este mult simșitoare, ajunge a fi și pentru stat de o foarte mică considerație, cînd ridicîndu-să d'asupra-le, va cîștiga stăpînirea o răsplătitoare din parte-le îndatorire, ca fieșcare corabie, ce să va folosi di această dispoziție, să fie datoare a aduce, drept savură, nisip cu pietriș, și mai la urmă și piatră mare, și a-l depune în locul ce i să va însemna de către autoritățile locale. In chipul acesta, înălțîndu-să malul în puțină vreme și fără altă cheltuială, prin urmare apărîndu-se de verice înneacăciune și stare noroioasă, la care anual este supus, atît din venirea apelor de două sau trei ori pă an (și chiar în epoca cei mai însemnate a comerțului, cît și peste an dir ploii după vreme, aducîndu-să din pricina aceasta mari în-piedecări, atît neguțătorilor cît și corăbierilor, celor dintii pentru transportuire de la magazie la corăbii și la verice altă lucrare în port, și celor de al doilea la poposirea vaselor la mal și comunicația cu correspondenții lor neguțători, să nădăjduește ca lipsind aceste și înlesnîndu-se operațiile comerciale acestui port, să înnaainteze și comerțul prințipatului dăobște, și portul Brăili să dobîndească o cuviință mai însemnată, și stăpînirea, cu jertfirea unei mici sume dă veniturile sale peste an, să cîștige sume mai însemnate, ce este în neapărată trebuință de a cheltui spre facerea locului. Aceasta a departamentului chibzuire, plecat supuindu-să la cunoștința Innălțimei Voastre, este rugată ca luînd-o în de aproape băgare de seamă, și prețuînd ce-i cuviință, să binevoiască a da o naltă poruncă de urmare.

M. GHICA.

Anul 1838.

Luna Aprilie 20.

Nr. 2455.

XXIV

Jurnalul prin care Sfatul Extraordinar aprobă să nu mai plătească vamă căpitanii de corăbii pentru cumpărăturile făcute în orașul Brăilei, ci să fie obligați a aduce drept vamă savură, nisip și pietriș, pentru înălțarea malului.

1838, Maiu 30.

JURNAL

Astăzi, Mai 30 din anul 1838, Sfatul Extraordinar în a sa adunare au luat în băgare de seamă coprinderea raportului departamentului cinstitului mare dvornic din lăuntru cu Nr. 2455, îndreptat către Măria Sa prea înălțatul nostru domn, precum și adresul cinstitului Secretariat al Statului cu Nr. 924, comunicat spre răspuns la aceasta și văzînd mijlocirea chibzuită pentru înaintarea comerțului deobște și dăzvoltarea foloaselor ce din aceasta să pricinuesc tuturor treptelor de lăcuitori ai acestui prințipat, și având în vedere că aceasta negreșit să află în luarea aminte și chibzuirea mijloacelor ce ar putea din partea stăpînirii a ajuta această mișcare ce mai cu seamă să însemnează în portul Brăilei, privind apoi și la mijloacele de înlesnirea ce s'ar putea pune la cale pentru îndemnarea și încurajarea atît a neguțătorilor cît și a corabierilor acestui port.

Găsește și acest sfat de cuvîință ca corăbiile ce vin în portu Brăilei peste an, și cari după științările luate să sue în număr pînă la 500, și pentru călătoria lor să provizionează fieșcare din oraș cu produsele ce să însemnează anume:

2 boi tăeți	400 oca pesmeți
100 oca fasole	20 oca unt
100 oca linte	50 oca seu
50 oca brînză	50 oca catran
30 oca cașcaval	50 oca zmoală
50 oca lumînări	

pentru care plătesc căpitanii acestor corăbii taxa de vamă legiuită, și socotindu-să peste toate corăbiile să adună pã an într'o sumă foarte mică. Această a numiților cheltuială, cu toate că pentru dînșii nu este mult simțitoare, ajunge a fi și pentru stat de o foarte mică considerație, cînd rădicînd d'asupra-le, va cîștiga stăpînirea din parte-le o răsplătitoare îndatorire, adecã

fieşcare corabie, ce să va folosi din acea dispoziție, să fie datoare a aduce drept savură nisip cu pietriş şi mai la urmă şi piatră mare, care îl va depune în locul ce se va însemna de către autoritățile locale şi cu chipul acesta înălțându-se malul în puțină vreme fără altă cheltuială, prin urmare să apără de verice în-necăciune şi stare noroioasă, la care acum întru adevăr este supus la venire de ape de două şi trei ori pă an cum şi din ploile după vremi, din pricina care nu puține împiedicări pricinuesc neguțătorilor şi corăbierilor la transportuire în corăbii şi verice altă lucrare în port.

Aşa dar, lipsind acestea şi înlesnindu-se operațiile comerciale acestui port, întru adevăr să nădăjdueste o mare înaintare comerțului de obşte; de aceia şi găsim de cuviință ca d-lui şeful departamentului vistieriei să adauge aceasta în condițiile vămilor anilor viitori, după ce mai întâi o va supune la cunoștința Măriei Sale lui Vodă, spre întărire.

Intocmai după cea în original,

(ss) M. DARVARI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXV

Transport de cerviş dela zalhanaoa Pălăngi la Brăila ¹⁾.

Trimisă la 11 Martie 1838.

No. 492.

Cinstitei Judecătorii al acestui județ Slam Râmnicu, plecată jalbă.

Plecat supuiu în cunoștința cinst[itei] Judecătorii că în anul 1836 luna Ghenarie cu zăpis am tocmit nește cărăuși din satul Boldolui și alții fără zăpisu tot pă acia tocmeală ca să-mi ducă vinuri la București câte 38 dă p[a]r[ale] de vadră, și cu întoarcerea lor de acolo să-mi aducă cerves dila zalhanaoa Pălăngii la Brăila câte 5 lei, p[a]r[ale], 20, de sunt toate dooă zăce de sănii, dându-le la tocmeală în mână-le câte șapte de-reclei de fieşcare sanie. Apoi cu toate că nu s-au ținut de sorocu ce ave pentru plecarea drumului, pentru care mi s'au

1) Arhiv. Stat. Buc. Dos. jud. Nr. 4607 roșu din 1838, fila 1.
Publicat în D. Z. Furnică: Ist. Com. p. 398—99.

pricinuit mare pagubă, că alți neguțători plecându cu vinuri la București la sorocul ce tocmişăm și eu pe acești cărauși, ajungând la vremea cuvenită, au vândutu vinu cu 5 lei vadra și eu numai cu 3 lei p[a]r[ale] 20, din pricina zăbăvelilor pă acasă, apoi și cu întoarcerea seului dela zalhana l-au ținut pila casăle lor cacerdisindu-să și cervișul după'n tulumuri ținându-l dooă luni di zile la casăle sale și premăvara cându l-au scoborât cerveșu la scheale, silit fiindu prin porunca cinstit [itei] ocărmuiri, s'au găsit într'un tulum cerveșu scos și băgat pământ, care spre dovadă arată chiar înscrisu ce mi s'au dat dela ecsportăția stăpânirii, cu care înscrisu m'au apucatu și pă mine neguțătoriu Pandele Arhentei din Galați, la care eram dator a înslematisi acel cerveș, și am plătit toată paguba. Peste aceaste toate ce mai sus arăt, mi-au trecut la dâșii 351 de lei p[a]r[ale] 20 că au înșalatu pă neguțătoriu la care am trimisu vinul la București, jăluindu-să că una din cheltuiială prepuindu că-i vremea di iarnă și banii ce au luat dela mine ar fi isprăvit. Și cu acestu chipu s'au înduplecat cerirei lor și cu acestu chipu trecu banii la ei.

De aceia plecat mă rog cinst[itei] Judecătorii ca să să aducă spre înfățășare și să să îndatoreaze a mă despăgubi de toate pagubele pricinuite.

Anton Păslaru din satu Boldului.

Dinu Lupu ot tam.

Neculaiu Negru.

Radu Bezecu.

Marin Romanu și tovarășii lor până la 20 tot din Boldu.

Paraschiv băcan.

XXVI

1838, Mai 22.

Inscrisul mai multor neguțători din Brăila, pentru înființarea unei „deputății” a lor, ce va priveghea asupra intereselor portului și orașului.

JURNAL

Mai mare trebuință pentru înprăștieria bunelor și folosi-toarilor întocmiri nu are acest nou oraș, nici alta mai neapărată

deocamdată, decît întocmirea unui trup neguțătoresc, unui deputațion neguțătoresc, și unii case obștești, carii să priimiască veniturile în bani, care mai la vale sînt însemnate. Intru împlinirea acestuia, Brăila chemînd spre ajutor mai cu seamă rîvna și dorința de bine celor într'însa lăcuind neguțători, cît și celor după dinafară, cere totdeodată și sprijinirea cît și întărirea înaltei stăpîniri; o cere, nu ca o facere de bine, ci ca o datorie unui milostiv și bun părinte către copii supuși și recunoscători, cu atît mai mult că gîndul mijloacelor lăsate iei nu au fost nici este altul decît obșteasca fericire și înnaintaria negoțului, gînd părintesc și nalt, care însă nu să 'poate izbîndi fără ajutorul și a orășanilor și celii de către dînșii înmulțiri veniturilor bănești.

Cei mai jos iscăliți, fiind petrecuți după vremi în feluri dă orașe neguțătoresți, și cunoscînd din încercare greutata acestui adevăr, urăm din tot sufletul să aducem, precît puțință va fi, în sînul acestui nou neguțătoresc oraș înfrumusețaria, o cuviincioasă orînduială și mai cu seamă feluri dă înlesniri la negoț. Pentru acest sfîrșit, adunîndu-ne astăzi 22 Maiu anul 1838, și împreună chibzuindu-ne, am găsit cu cale prin obșteasca noastră voință și priimire cele mai jos:

I. Din toți neguțătorii aflați în Brăila, lăcuitori sau străini, fără nici o osebire (cărora să va face catagrafie), patruzeci dîntr'înșii, care să vor socoti dăstoinici, vor fi reprezentatori la întîmplări comerciale tutulor celorlalți dă obște neguțători din Brăila și alegători celor cinci de peste an deputați neguțătoresți, precum mai la vale se va vorbi.

II. Să va hotărî, să va statornici, un drept neguțătoresc al orașului Brăila, a să lua din toate feliurile dă mărfuri, cîte să înporțează și cîte să exporțează, cîte o a patra parte la sută, adică cîte parale zece la suta dă lei, în monedă și cursu vistieriesc, care să va plăti după chipul următor:

1-*iu*. Toate mărfurile cîte vor veni după la schelile prințipatului și din altă parte, pă apă, dacă să vor dăscărca în magaziiile din Brăila nu vor plăti acest drept la vremea dăscărcărilor, ci atunci numai cînd să vor încărca pentru peste graniță, sau din magazii sau din caice; sînt însă datori domnii neguțători, ce vor priimi acele mărfuri sau încărcături, să înștiințeze pă dipu-

tație pentru cîtățimia, calitafia și prețul lor, cu dăstoinice dovezi;

2-lia. Mărfurile ce vor veni pã uscat, asemenea vor plăti dreptul cînd să vor încărca și să vor exportui, tot cu aceeași orîndujală ca și cea dă sus;

3-lia. Mărfurile ce să vor importui pã apă, fără osebite, vor plăti acelaș drept îndată ce vor își din vas la uscat, după socotelile echibajului lor; iar dacă vor fi supuse la curățenie, îndată după curățenia lor și aceasta dă către cel ce le priimește;

Pentru aceasta va fi poftită cinstita direcție a carantinii a da însemnare dă asemenea mărfuri, adică cîtățimea, calitatea și greutatea, precum și ale cui sînt; iar îndată ce vor veni mărfuri ambalarisite din Evropa, nesupuse curățenii și priimatorul lor nu va cunoaște cîtățimia, calitafia și prețul acestor mărfuri, să fie datori a aduce, dela București sau de unde alt le va îndrepta, adeverința vămilor dă acolo pentru cîtățimia, calitafia și prețul lor și după aceasta va plăti dreptul. Iar dacă acele mărfuri, cunoscute fiind cîtățimia și calitafia lor, nu va fi știut însă și prețul, atunci să va prețui dă domnii diputați după prețul curgător aici în piață și, deosibindu-să dooăzeci la sută, să va lua dreptul din cîtățimia / ceeva râmnia. University Library Cluj

Mărfurile dă exportatie să vor prețui după cum să politifesc în piața de aici, îndatorindu-să obșteștii misiți a da la casa diputații pã fieșcare săptămînă însemnare dă prețurile mărfurilor, după ale lor osebite calități. Pentru toate aceste mărfuri dă exportatie să poate întocmi în urmă, dacă să va găsi cu cale, și o tarifă, avînd putere numai pã un an, după trecerea cărui soroc să va înnoi și după care să va plăti coprinsul aci drept.

4-lia. Pentru a să sprijini mai bine strîngeria acestui neguțătoresc drept și dăpărtaria dă veri ce abuz, să să porunciască dă către înnalta stăpînire cinstita carantină, domnul ofițer orînduit asupra exportatiei productelor și cinstita vamă, a nu slobozi hîrțile pentru plecarea vasilor sau a caicilor și carelor pã care să încarcă mărfurile, pînă nu vor priimi înscris dă la diputație că ș'au plătit dreptul; aceste înscrisuri vor fi numerarisite și iscălite de doă mādulări ai diputații și secretarului ei.

5-lia. De obște dreptul mărfurilor exportuite să va plăti dă

către încărcători și cumpărători, iar celor emportuite dă către cei ce le primesc.

III. Banii ce să vor strînge din acest neguțătoresc drept cuvenindu-să obștii neguțătorilor, niciodată nu să vor scoate din țerclul orașului Brăila, supt nici o pricinuire, ci să vor întrebuița numai la verice va privi comerțul, adică prin dregiri dă drumuri trebuincioase pentru negoț, în mijloace întîmpinatoare înneacăciunii, păzirea magaziiilor și veri ce alt asemenea să va găsi cu cale prin obșteasca socotință a adunării.

IV. Să va alege și să va orîndui o diputație neguțătorescă, după următoaria organizație și cu următoarele ale ei îndatoriri:

1-*iu*. Aceiaș diputație va reprezenta tot trupul neguțătoresc din Brăila și să va alcătui din 7 diputați, un secretar și un slujbași;

2-*lia*. Doaă mădulări ale aceștii diputații vor binevoi a fi cel după vreme d. ocîrmuitorul județului Brăili și d. prezident tribunalului de aici, d. Șişanopolu, pă care înnalta stăpînire, pentru cinstea diputații neguțătoresci, să poftească pă numiți a fi mădulari aceștia; iar dacă din întîmplare să va muta în altă parte d. Șişanopolu, să fie ertat neguțătorescii obști a alege alt boier avînd științe neguțătoresci; iar celelalte cinci mădulări vor fi neguțători și să vor alege slobod dă către trupul celor 40 dă neguțători prin balotați și majoritatea glasurilor acelu trup neguțătoresc, fără osebite dă neam sau relighiie, lăcuitor sau strein, cu afară numai dă nevîrsnic sau altui obraz pravilnicește depărtat.

3-*lia*. Cîte 7 mădulări ai diputații vor sluji fără liafă și să va plăti din banii obștii numai secretarului și slujbașului. Alegeria însă acestor cinci diputați neguțătoresci să va face pentru un an și slujba lor să va mărgini numai pă un an, după treceria căruia soroc nu sint datori a mai sluji, măcar dă și s'ar alege iarăși, afară numai dacă înșile vor priimi.

4-*lia*. Mădulările ce vor alcătui această diputație, vor avia dreptul de [a] alege pe secretar și pe slujbaș, cu leafă și pe aceia pe carii îi vor găsi cu cale prin majuritate dă glasuri, care să va înțelege cînd, din 7 mădulări, patru vor fi într'o unire.

5-*lia*. La întîmplare de boală sau lipsa unui sau mai mulți

din mădulări, să vor hotărî mai nainte candidați și vor împlini acia lipsă.

6-lia. Aceiași diputație va închiria o casă dă lăcuință și va cumpăra o casă dă fier pentru bani; cheltuiala acestora să va face din banii obștii.

Mădulările diputații să vor aduna dă dooă orî pă săptămînă, adică Joia și Duminica, la casa obștească, pă la zece ceasuri evropenești dă dimineață și vor stărui acolo dooă ceasuri, pentru chibzuiria obșteștilor neguțătoresți enteresuri; secretarul și slujbașul să vor afla totdeauna dă dimineață la 7 evropienești și secretarul va pleca la un ceas după miază-zi, să va întoarce la trei și iarăși va pleca la opt seara, iar slujbașul va fi dator a stării dela 7 dă dimineață pînă la 7 seara, sau să-și triacă noaptea la casă.

7-lia. Datoriia diputații este să privegheze întru stringeria dreptului neguțătoresc și întru buna păstrare a banilor, căroro orice să va întîmpla din neîngrijiria șau leneviria ei, să va socoti în sarcina ei; va ținia un jurnal regulat pentru însemnaria lucrărilor sale, toate chibzuirile și hotărîrile adunărilor trupului neguțătoresc. Osebit dă aceste, va avia și alte dooă condici sau cărți, în care să vor înscrie pă curat și fără îndreptări, într'una, toți banii ce vor intra anume dela fieșcare neguțător, iar în ceialaltă toate cheltuelile și revizuindu-să de toate mădulările iei, să să încheie la sfîrșitul fieșcării luni. Aceliaș condici dă dare și avere și celelalte hîrtii, să vor păstra dă către secretar și va da cuvînt dă verice lipsă sau trecere cu vederia.

8-lia. Domnii diputați nu vor avia voie să crediteze pă niminia pentru plata dreptului, ci sînt datori să priimiască banii și să sloboază bileturile dă plată; împotrivă, verice lipsă va fi în sarcina dumnealor.

9-lia. Casa banilor va fi în mîinile a trei diputați din 7, pă care va găsi cu cale obșteasca neguțătorescă adunare; aceștia vor da cuvînt pentru toți banii aflați într'însa; tot acia casă să va închide cu trei chei osebite și fieșcare va păstra una dintr'acele chei și, nu să vor scoate bani dintr'însa fără priimiria tutulor mădulărilor sau a majorității.

10-lia. Fără mai nainte înțelegere a trupului neguțătoresc, nu vor fi volnici mădulările diputații a face nici o cheltuială însemnată supt verice numire, afară numai pînă la lei una

mii și aceștia anume unde să cheltuiesc și cu dovezi pentru priimirea lor, însă ce va trece de această sumă, să vor chema acei patruzeci neguțători și să va hotări după majoritatea glasurilor.

11-lia. Strângându-se o sumă de bani mai mare, ca să nu stia morții, vor fi volnici domnii deputați, după întâmplare și pentru folosul casii, să-i dia cu dobîndă și supt chezășii sau amanet de preț îndoit, însă nu mai mulți de jumătate din banii strînși și nici mai mult decît cu soroc de patru luni, cu aceste că, din cîți bani vor intra în sorocul anului dîntîiu, nu să va da nici un ban cu dobîndă, ci numai după treceria a anului dîntîiu și nu pentru alt sfîrșit ci numai pînă să va strînge mai mare sumă și casa va avea mai mulți bani.

12-lia. Cînd va fi trebuință de a să alcătui vreun lucru serios, ce va privi la negoț, deputații va chema și trupul neguțătoresc, spre a chibzui împreună cele de trebuință și cu acest chip să să puie în lucrare.

13-lia. La sfîrșitul fieșcăruia an, vor fi datori domnii deputați să încheie toate socotelile casii obștești, care să vor supune în cercetaria trupului neguțătoresc, spre adevieria întregimii lor și spre încredințaria banilor ce să află, în urma cărora să vor alege cei din nou neguțătorești deputați pentru viitorul an.

V. Fiindcă trupul neguțătoresc, alcătuit de 40 mădulări, nu va putia a să afla toate într'o vreme la adunările ce să vor face și pentru ca să nu să întîmple împiedicare la lucrări, pentru acest sfîrșit să vor aduna 20 mădulări din acest trup neguțătoresc, numărîndu-se între aceștia și mădulările deputații, să va socoti adunaria complect și în glas mai mult decît jumătate va hotări fieșcare pricină înscris și daria glasurilor la verice întâmplare să va face prin bilet.

VI. Să va ruga înnalta stăpînire de a cunoaște această întocmire și, ca una ce privește la folosul obștesc, la dăsvoltaria comerțului și industriei statului, să fiie sprijinită din parte-i cu toată dorința.

Să fiie ertat domnilor deputați a supune la luaria aminte a stăpînirii toate cîte vor fi de trebuință pentru regularisirea, dăsvoltaria și înlesnirea comerțului și verice alt va fi folositor și trebuincios în neguțătoria acestui oraș, care aceasta să fiie ertat deputații să ceară ajutorul autorităților locale, pentru veri ce i să va socoti folositor comerțului și, la neînplinire, să să

îndrepteze către verice ramură a stăpînirii din București va găsi cu cale, de unde va primi hotărîrile și puneria în lucrare chibzuirilor sale.

VII. Va fi rugat d. Șișanopolu ca, plecînd la București, să să însărcineze, acestea dă către noi chibzuite și priimite, la luaria aminte înaltei stăpîniri, de către care rămîne a să da înalta dezlegare și hotărîre.

Acestea chibzuindu-le, într'o unire le-am găsit cu cale, nădăjduind și încredințați fiind întru părintiasca bunăvoință a înaltei stăpîniri, că vor fi priimite.

A. Fatuta.

M. Verini (semnează grecește).

P. Rubini (grecește).

A. Zanna.

A. Hanthou (grecește).

M. Baltoridi (grecește).

Minovici și Carapano (grecește).

T. D. Teodorovich.

Gheorghe Boțari (grecește).

A. Canovici. Cluj / Central University Library Cluj

Nicolae Anastasiadi (grecește).

Gheorghe (indescifrabil) (grecește).

Frații Diamantide (grecește).

Marcu (grecește).

Dimitrie Țighica (grecește).

Vasile Sculi (grecește).

Nicolae Cuteli (grecește).

Ioan Barachi (grecește).

V. D. Hagi Bacaloglu și A. Pavlidi (grecește).

Ioan Faranga (grecește).

Ioan Lichiardopulo (grecește).

(Indescifrabil).

Th. Caraghiozogu.

Simion Aprilovici (grecește).

Constantin Meimer (grecește).

Dracon Anastasiu (grecește).

Ioaniță Hagi Procopiu (grecește).

(Indescifrabil).

Gh. Lemonie (grecește).

Ilii Vrăbiescu.

P. Gheorghe (grecește).

Apostol Vlasopulo (grecește) 1).

XXVII

1838, Iunie 2

Sisanopolu, președintele tribunalului din Brăila, supune spre întărire lui Alexandru Ghica Vv., domnul Țării Românești, înscrisul prin care neguțătorii din Brăila cer înființarea unei „deputății“, ce va priveghea la desvoltarea comerțului.

Primită 17 Iunie 1838, Nr. 39171

Sfatul Administrativ Extraordinar va chibzui și ne va arăta.
Prea Înălțate Doamne,

Neguțătorii orașului Brăili, unindu-să între dînșii, s'au îndatorat dă bună a lor voință, prin legătură înscris, a contribui și ei la înfrumusețarea și aducerea în bună stare atît a acelu oraș cît și a portului, jărtfind cîte parale zece la o sută lei din tot prețul mărfurilor ce să vor exportui sau emportui printr'înșii.

Însărcinat fiind a supune acel înscris la a Mării Voastre înțeleaptă cercetare și întărire, de să va găsi cu cale, cu atît mai multă îndrăzneală am luat această însărcinare asupra-mi, cu cît mi s'au părut că acea legătură ce fac numiții neguțătorii va fi foarte folositoare și știu că să urmează și la cele mai multe porturi ale Europii.

Îndrăznesc dar, prea înălțate doamne, a supune la a Mării Voastre luminată judecată acel înscris ce mi s'au încredințat,

1) Arhivele Statului București. *Ministerul de Interne, Divizia Comunală*, pach. I, dos. 20/1838; originalul e în grecește, având anexată această traducere contemporană, la care am adăugat semnăturile din original. Cererea lui Sisanopolu, jurnalul neguțătorilor (fără semnături) și jurnalul Sfatului Administrative ce urmează sînt publicate și în *Buletin gazetă oficială*, București, Nr. 88 și 89 din 22 și 25 Decembre 1838. Tot aici și ofisul prin care Alexandru Ghica Vv. întărește la 27 August 1838, cererea neguțătorilor, cu modificările aduse de Sfatul Administrativ.

Prima „deputație“ e alcătuită din: C. Ipitis, M. Baltaridi, I. Minovici, Ioan Faranga și Sali Aga (semnează turcește) și-și începe lucrările la 15 Octomvrie 1838. Ocîrmuitor al județului este „maior adiotant Popescu 1-ii“ (Arhivele Statului, *ibidem*).

Comunicat de d. Emil Virtosu, împreună cu celelalte două documente ce urmează, XXVII și XXVIII.

ca de să va găsi de cuviință să să dea și înaltă întărire, spre a să putea pune în lucrare.

Al Mării Voastre
prea plecată și prea supusă
slugă

SISANOPOLU

București, 2 Iunie, 1838.

XXVIII

1838, Iulie 2.

*Jurnalul Sfatului Administrativ Extraordinar privitor la cererea
neguțătorilor din Brăila de a avea o „deputație“ pentru apărarea
intereselor lor.*

JURNAL,

Astăzi 2 Iulie, anume 1838, în adunarea Sfatului Administrativ Extraordinar, înfățișându-se jalba ce au dat către Măriia Sa Vodă, d. Sisanopolu, prin care alătură, după înputernicirea ce au avut, un înscris alcătuit din partea neguțătorilor orașani dela Brăila, de contribuirea ce prin buna lor voință și legătură primesc a face pentru înfrumusețarea și aducerea în bună stare atât a acelu oraș cât și a portului, jertfind în folosul acestora câte parale zece la una sută lei din tot prețul mărfurilor ce să vor emportui sau exportui printr'înșii;

Sfatul, potrivit cu înalta Mării Sale rezoluție pusă asupra pomenitei jălbi, intrînd în scumpă cercetare dispozițiilor întocmite printr'acel înscris și foloaselor ce să făgăduesc orașului Brăili de statornicirea acestora;

După dezbaterile urmate la toate articolile, cunoscînd de obște temeinice sfîrșiturilor aceștii întocmiri, prin înaintarea ce să nădăjdueste comerțului și înfrumusețarea orașului și a portului Brăili, chibzuește a să înbunătăți cu următoarele băgări de seamă:

1-ju. La articolul 4-lea, unde să zice: ca doi din mădularii neguțătoresți să fie cel după vremi ocîrmuitorul și prezidentul tribunalului, d. Sisanopolu, să găsește cu cale a fi cel după vremi prezident al maghistratului și d. Sisanopolu, nu ca un prezident al tribunalului, ci ca o persoană ce să bucură de în-

credințarea obștii neguțătoarești, socotindu-să de cuviință ca precum această întocmire au fost făcută din buna și sloboda învoire a neguțătorilor, în urmarea prințipului întocmirii sale, să fie asemenea mărginită în ocolul alcătuitoarelor ei părți.

2-lia. La § 7-lia din articolul 4-lia, să să adaoge: „ca condicile pentru stringerea venitului și pentru cheltueli să să trimiță de către Departamentul din lăuntru, șnuruite, nomerari-site și însemnate supt pecetea departamentului. Către acestea să va înființa și o pecete împărțită în patru bucăți, din care fieșcare bucată să va păstra de către unul din deputați, fiind unul dintr'aceștia și cel după vremi prezident al maghistratului, socotindu-să aceste dispoziții trebuincioase pentru o mai temeinică lucrare.

3-lia. La articolul 5-lia, unde să zice: „că lipsind o parte din 40 de mădulări, ce alcătuesc trupul neguțătoresc, adunându-să numai doăzeci să să socotească adunarea complect, neputînd a să alege majoritate de glasuri fiind număr cu soț cînd să va întîmpla a fi glasurile jumătate împotriva celorlalte, să găsește cu cale ca adunarea să nu să socotească complect mai jos de doăzeci și unu, putînd cu acest chip a să dobîndi majoritatea.

4-lia. Pă lîngă acestea, proecturile tutulor înbunătățirilor, ce vor fi a să face, să să supuie mai întîiu la aprobația stăpînirii, ca să să ea în băgare de seamă dacă nu sînt împotrivoare celor mai de obște orîndueli ale orașului aceluia și, după dezlegările ce să vor da, atunci să vor pune în lucrare.

Aceste băgări de seamă, adăogite la pomenitul înscris după înțelegerea ce au avut Sfatul cu d. Sisanopolu, în temeiu înputernicirii dată d-lui prin § 7-lia din pomenitul înscris, priimindu-să și de însuș ne mai putînd lua nici o prefacere, prin urmare Departamentul din lăuntru va supune acest jurnal la cunoștința Mării Sale lui Vodă, spre a da înaltă întărire.

Grigorie Baleanu

Mihail Ghica

Costandin Cantacuzino

Costandin Bălăceanu

Costandin Suțu

Alexandru Ghica.

XXIX

*Vistieria către Departamentul din lăuntru, privitor la mutarea
barierelor de vamă dincolo de foburgurile nou întemeiate
ale Brăilei.*

Departamentul Vistieriei
Principatului Terii Românești
Anu 1839, Luna Martie 17
Nr. 245
Secția 3
București.

Cinstitului Departament al trebilor din lăuntru.

„Ocîrmuirea județului Brăila, prin raportul sub Nr. 450, a supus în cunoștința vistieriei că în anul trecut, după trebuință și după punerea la cale făcută de înalta stăpînire, a luat oarecare prefacere orașul Brăila, ce să mărginește pînă în șanț, pentru că afară de șanțul ce ocolește orașul, subț numirea foburg, după un plan făcut s'au mărit orașul fără înprejur, dînduse locuri ohabnice doritorilor, și că în condițiile vămilor coprinde că ocolul orașului are a să socoti pînă în șanț și că foburgul s'au făcut și este a să face și prăvălii, și poate să să supere de vamă și mărfurile ce să vor transporta din oraș în foburg, care să socotește tot oraș, fiind în întindere a lui, și roagă pă vistierie a i să întoarce știință cum are a urma la vreme de reclamație; chiar cu asemenea reclamație s'au arătat un covaci după foburg, care cumpărind din lăuntru șanțului trei patru oca fiare și cărbuni în trebuința lucrului meșteșugului său, s'au apucat de au plătit vamă“.

În urma acestei înștiințări, acest departament îndată prin porunca Nr. 208 scrie: „Contracturile vămilor, că, cîte lucruri să află de către orășani locuitori ai foburgului să întrebuintează la înșile casnică trebuință, sau cumpărindu-să în materialuri nelucrate se prefac prin mijlocul meșteșugului și apoi pot sluji iarăși la a orășanilor înlesnire, iar nu să cumpără ca să să ducă în loc mai depărtat din lăuntru prințipatului, spre a să consoma sau a să vinde, și să îndrepteze o asemenea neorînduială, ei de urmare să raportuiască;

De unde s'au primit răspunsul prin scriitori, prin raportul cu Nr. 91 coprinzător „că s'a întemeiat pe art. 42, litera V, din condiții din care au luat aceste dumeriri, cunoaște că este

dreaptă și cu cuvînt bun, și urmează a să ținea în seamă, cît linia ocolului acestui oraș s'au înțeles pînă acum, și se înțelege șezînd ce este împrejurul orașului unde sînt și barierele, iar dacă vistieria va voi să-l înțeleagă între alt chip, se va pricinui huzurăturilor mare pagubă, în vreme ce locuitorii acestui oraș și cetății pă din afară, cu pricinuire că scoate mărfuri pentru foburgurile orașului, le vor aduce în lăuntru țării și cu acest chip să calcă și articolele condițiilor și trebuie scriitoria să-și ridice vameșii de acolo neavînd ce păzi; însă pentrucă acel oraș după dispoziția stăpînirii s'au mărit fără împrejur și este a se mai mări, vistieria să facă cele de cuviință ca să se mută linia ocolului și barierele orașului și atunci socotindu-se ținutul lui pînă la acea linie nu să va supăra de vamă pentru lucrurile ce să consumează în lăuntru (cu toate că la aceasta se cunoaște nepărtinită)“.

Aceste corespondențe urmate în pricina foburgului orașului Brăila, departamentul vistieriei cu acestea făcîndu-le cunoscut acelui cinstit departament, tot într'o vreme îl și roagă să bine voiască a chibzui cele de cuviință într'acea pricină, fiind cu totul atingătoare de înlesnirea care trebuie să dobîndească și de care se cuvine neapărat să se bucure de obște orașenii de acolo și, de orice măsuri s'ar lua pentru aceasta, să facă și vistieriei cunoscut, spre a ști în ce chip să porunciască și ea, atît ocîrmuirii locale cît și scriitorii, să urmeze în viitor.

Șeful Departamentului, ALEXANDRU GHICA.

Ocolul orașului Brăila fiind statornicit pînă în șanț, unde sînt așezate și barierele, nu poate primi nici o prefacere; foburgurile cele din nou statornicite nu poate intra în categoria orașului, nici de drepturile orașenilor să nu vie a se folosi locuitorii foburgurilor, ci rămîne ca acestea să se socotească ca toate celelalte sate și Eforia Vănilor urmează a-și regularisi pretențiile potrivit cu această cădere.

M. DARVARI.

XXX

*Ofișul Domnitorului Al. Ghica
pentru înlesnirile ce trebuiesc aduse negoțului din orașul Brăila¹⁾*

(1840)

Nr. 5020.

Nr. 2598.

Primită 20 Octombrie

NOI ALEXANDRU DIMITRIE GHICA VOEVOD
cu mila lui Dumnezeu, Domn a toată Țara Românească

Către Departamentul trebilor din lăuntru.

La sosirea Noastră în orașul Brăila, neguțătorii acestui oraș au intrat cu jalbă către noi cerând ca spre mai multă sporire și îndestulare a negoțului, ce se urmează în portul Brăilii, să se îndestuleze trebuințele ce în osebit înscris ne-au înfățișat tot deodată.

Luând dar Domnia Mea în băgare de seamă această propunere, trimitem acelu Departament pomenita jalbă și cu mai sus zisa alăturare, și poruncim cele următoare:

1. Cererea ca izlazul acum în ființă pentru pășunea vitelor să ia o întindere mai mare, fiindcă muncitorii orașului s'au înmulțit, cunoscând-o și Domnia Mea bine cuvântată, Departamentul va face punerea la cale ca prin măsurătoare la fața locului, să însemneze după trebuință ocolul izlazului de pășunea vitelor.

2. Poprirea ce cer a să face de a să mai clădi magazii afară de linia pe care acum se clădește, văzând Domnia Mea că propunerea este întemeiată pă cuvântul stării locului și a trebuinții circulații pă dînsul, Io primind, și Departamentul va porunci a să face ceruta proprie în viitor.

1) Originalul la Arhivele Statului. București Publicat de d. Ion Vărtosu în Revista „Analele Brăilei” (Anul I, Nr. 2—3, pp. 51, 194). Tot d. Vărtosu ne-a comunicat și documentul precedent, XXIX, care e inedit și a cărui original se află la Arhivele Statului, Buc., de unde l-a transcris d. Vărtosu.

3. Pentru dorința ce arată ca spre mai bună prețuire a producțiilor acestui Prințipat în comerțul exportăției, să facă îndemnări industriașilor plugari, ce la sate, a nu mai ținea prin gropi bucatele lor; li se va arăta că este în folosul neguțătorilor de obște, și că Stăpânirea privind și ca o însemnătoare trebuință de a fi apărate satele de paguba ce cearcă, disprețuindu-se numai din felul păstrării agonisita lor muncă, au și rostit încă din trecuții ani, prin Departamentul din lăuntru, măsuri spre îndemnarea și înlesnirea locuitorilor întru clădire de pătule și coșari, și această dispoziție înaintează din zi în zi pe unde localitățile au arătat, dar că de odată nu se poate popri o așa veche deprindere, mai vârtos pe acolo unde nevoia au introdus-o și în sfârșit că Stăpânirea și cu acest prilej al dorinții negoțului Brăilii au poruncit Departamentului a stărui mai cu osebite în dispozițiile sale întru aceasta.

4. Pentru de a să înființa vreo tărie împotriva înneacăunii ce se face portului când se varsă Dunărea, nefiind îndestule mijloacele acum în ființă, li se va arăta că Departamentul din lăuntru are întocmite proiect și plan de un abarcader, carele înlesnind încărcarea chiar din țărături a multor corăbii deodată, să poată sluji și spre statornica tămăduire a înneacăunii portului și poruncim Departamentului ca să chibzuiască înlesnirea sumelor trebuincioase spre începerea și înființarea izlazului a unui îndestulat parc a acestui ambarcader.

5. Cererea de a să concentra la Tribunalul Brăilii trebile comerciale a vreo cinci județe din prejur nu va fi scăpată din băgarea de seamă a Stăpânirii, carea presimțind folosul aceștii propuneri, au întărit vremelnicește, și ca o cercare, *legiuirea concentrații comerciale al Tribunalelor a toate județele.*

6. Pentru sloboda vânzare a peștelui în Siret și întocmirea de pește la Izvoară și Bechet, Departamentul va supune în chibzuirea Sfatului administrativ extraordinar spre puțința sa îndestulare.

7. Departamentul va lua în băgare de seamă plângerea propusă pentru osebitea banișilor și întrebuițarea meșterilor ce mijlocesc la măsurătoarea bucatelor prin țară, și înțelegându-se cu dumnealor vânzătorii va îngriji a se introduce pretutindeni kila cea oficială de patru sute oca, iar întrebuițarea cântarului, ca oca ce spânzură cu totul de slobodele tocmeli ce pot face între

dânșii industriașii plugari cu neguțătorii nu poate fi poprită.

8. Asemenea va îngriji Departamentul și pentru cererea aici înfățișată, de deschiderea unei al doilea spițării combinând și pentru aceasta ca și pentru orice așezământ de obștească trebuință, ca nu cumva unul să fie păgubita altuia, și pentru urmare să rămâe orașul neasigurat despre asemenea trebuincioasă îngrijire.

9. Mai cu dinadinsul și fără zăbavă va îngriji Departamentul a se mustra și a se desființa spre viitor orice împiedecare s'ar întâmpina de către arendași sau proprietari locurilor comunii întru slobodele tranzacții ce fac asupra producturilor lor.

Dumnealui șeful Departamentului trebilor din lăuntru va aduce la îndeplinire această a Noastră poruncă.

ALEXANDRU GHICA.

Secretarul Statului, C. CANTACUZINO.

No. 632.

București, Octombrie 19, 1840.

XXXI

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Revoluția bulgărească din 1841 la Brăila.

*Prea stimate nobile Domn!*¹⁾

La Brăila s'au întâmplat evenimente ce-au produs mare îngrijorare, din fericire însă, au fost repede potolite.

Poliția din Brăila, la 23 Iulie a. c., a aflat că acolo s'au format bande de bulgari, cu intenția să treacă pe malul drept al Dunărei; s'a descoperit o bandă de 40 de persoane înarmate, strânse într'un han, cari n'au putut aduce la îndeplinire însă, angajamentul luat.

La 24 Iulie, s'a mai descoperit apoi un manifest scris, în care se spunea că:

S'au înțeles ca la 1500 de Sârbi și Bulgari în Buzău, Focșani, Galați și Brăila pentru ca să treacă pe malul drept al Dunărei;

Că autoritățile românești nu le vor putea face nici un ne-

1) Publicat în cartea: „Documente inedite din preajma Unirii Principatelor“ de Mih. Popescu. Documentul a fost găsit de d-l M. Popescu în Arhivele Ministerul de Răsboiu din Viena.

ajuns, de oarece nu sunt Români și apoi sunt hotărâți să treacă chiar cu forța.

Autoritățile brăilene, înspăimântate de acest fapt, mai ales că aveau la dispozițiune armată puțină, fiindcă mare parte fusese trimisă, din pricina mișcărilor din Dobrogea, ca să întărească cordonul de frontieră, au cerut imediat relațiuni și ajutor dela București.

Guvernul de aici căută imediat să le satisfacă cererea, trimițând de urgență pe colonelul Odobescu, șeful statului-major, care din pricina relei stări a poștei însă, până să sosească acolo, lucrurile luară o nouă întorsătură.

Insurgenții arborară steagul răscoalei, numărul le crescù cu mai multe sute, ocupând un mare număr de case în oraș, și un ofițer sârb, anume Tatici, care fusese expulsat din Serbia, fiindcă luase parte la turburările de acolo, luă conducerea.

Autoritățile brăilene, înțelegând marele pericol, ce se putea ivi din această mișcare pentru Guvern și oraș, mai ales că numărul insurgenților, putea să se mărească dintr'un moment într'altul prin cei sosiți din orașele amintite și mai ales dela Galați, luară repede măsuri, chemând miliție din pichetele din prejurimi și se întăriră, încât insurgenții încercând la 25 Iulie a. c., să iasă din casele orașului și să meargă în port, ca să se imbarce pentru trecere, li s'a închis cu miliție reîntoarcerea în oraș.

Bulgarii atunci deschiseră focul asupra miliției, care răspunse la fel, isbucnind o luptă în toată regula, în care fură omorâți un mare număr de Bulgari și vreo 20 răniți.

O altă parte de Bulgari se înceară în Dunăre, iar vre-o 20 fură prinși, restul retrăgându-se într'o magazie.

Aceștia din urmă, la 26 Iulie se predară autorităților române, împreună cu conducătorul Tatici și astfel fu restabilită ordinea la Brăila, după cum raportează guvernul.

Din miliția română au fost omorâți și răniți vre-o câțiva ofițeri și soldați.

Mă grăbesc să aduc aceasta la cunoștința Excelenței Voastre, pentru ca svonurile exagerate ce se vor răspândi cu siguranță, ca urmare a acestei întâmplări, să nu le lipsească repede știință.

Al Excelenței Voastre,
(ss) SIMON

București, 27 Iulie 1841.

Excelenței sale consilier secret și președintele țarei Galiții von Krieg.

XXXII

Turburările revoluționare bulgare dela Brăila, la 1841.

Alex. Ghica Vodă către Timoni, 28 Sept. 1841.

Exposé.

Sans contester en aucune manière au gouvernement moldave le mérite apprécié par le ministère impérial, nous nous bornons seulement à observer que si l'incurie reprochée aux autorités valaques ne doit ressortir que de la vigilance apportée par celle de la Moldavie dans l'affaire du complot qui a éclaté à Braila, ce reproche est peu mérité.

La première arrestation faite à Galatz a eu lieu la 9 Juillet, et cependant la découverte du complot et toutes les mesures prises par les autorités moldaves n'ont pas empêché que des quantités considérables de poudre, de plomb et d'armes qui se trouvent en ce moment en notre possession, n'aient été achetées par des gens sans aveu sur le marché de Galatz et n'aient été exportées le 10 en bloc en Valachie, par l'unique échelle de Moldavie et à travers les autorités auxquelles la garde en est confiée. Le 11, les autorités de Braila sont prises au dépourvu, sans qu'aucun avis préalable leur ait été donné par les autorités Moldaves et la nuit du 12 au 13 la tentative était complètement réprimée par les autorités valaques

Galatz est une ancienne ville habitée par un grand nombre d'opulents propriétaires et établissements de commerce stables; échelle unique de la Moldavie, le gouvernement peut y concentrer toute sa sollicitude. Seul-point de frontière à garder, il peut toujours y être en force. Braila, ville naissante, n'est habitée que par un ramassis d'étrangers; les habitants les plus marquants y sont encore étrangers aux intérêts généraux du pays; simples commanditaires, ils se trouvent absorbés dans les relations extérieures et dans la dépendance des maisons dont ils relèvent ; toutefois, en 1840, une simple rixe éclate à Galatz, des fonctionnaires y sont assassinés, la garnison entière y est desarmée, des femmes d'employés du garnison entière y est desarmée, des femmes d'employés du gouvernement y sont enlevées, toutes les autorités y sont remplacées par les équipages des vaisseaux des différents pavillons sta-

tionnés dans le port, et enfin ces autorités n'y sont rétablies qu'au prix de l'impunité des coupables qu'elles ont dû leur accorder. Le cas des conspirateurs à Braïla ne peut être considéré comme un fait isolé; c'étaient des hommes appartenant incontestablement aux mouvements insurrectionnels de la Bulgarie, ils étaient soldés et mis en avant par les fauteurs de ces troubles et cependant il n'y a eu à Braïla ni assassinat, ni vol, ni brigandage. . . .

L'absence à Braïla d'une force armée plus importante relève ici des dispositions de prévoyance bien autrement importantes. Les menées observées sur la frontière de la Serbie, les troubles qui avaient éclaté en Bulgarie dès le commencement de l'été, avaient nécessité la formation de divers corps d'observation. Un camp sous les ordres du Colonel Garbatski, composé des 2-e, 3-e, et 4-e compagnies du premier régiment, avait été établi à Izvoare, en face de la Serbie dont on redoutait une tentative sur la Valachie; plus tard ce camp a été transféré à Grojdibad (*sic*); un autre camp composé des 1-er, 5-e et 8-e compagnies du second régiment et d'un escadron de cavalerie, avait été établi à Zimnitza, en face de Sistov, point important rapproché du centre de l'insurrection bulgare. . . . Braïla est un point isolé à distance des villages, d'ailleurs tous habités par des valaques, tandis que Zimnitza, Alexandria et Mavrodin, bourgs rapprochés l'un de l'autre, présentent une population de 8 à 9 mille habitants Bulgares ou Serviens. Ces deux camps n'ont pu être formés qu'en retirant une partie des forces des points qui renferment les plus fortes garnisons et toutefois Braïla ne s'est point trouvé au dépourvu . . .

Ce qui est plus douloureux pour nous c'est le reproche d'inaction et de timidité adressé à la garnison de Braïla, reproche d'autant moins mérité que malgré les inconvenables (*sic*) manifestations de sympathie dont les perturbateurs étaient devenus l'objet de la part de quelques uns des agents consulaires de Galatz et de Braïla réunis dans cette dernière ville, et qui se permettaient d'apostropher les officiers en présence même de leurs soldats, . . . pas un soldat n'a succombé aux moyens de séduction qui leur étaient offerts par les embaucheurs 1).

1) Scrisoarea e din 28 Sept. 1841. Acad. Rom. rap. consul. aus-

XXXIII

*A l'honorable Consulat Général Britannique.**(Din partea Marei Postelnicii, Iulie 1841).*

La Commission d'enquête établie à Braïla à la suite du mouvement perturbateur de l'ordre public qui y a eu lieu, vient de porter à la connaissance de Son Altesse Sérénissime Monseigneur le Prince Régnant que, quelques uns des perturbateurs se réfugièrent, lors de leur déroute, sur des bâtiments britanniques; qu'un nommé Vassili, caissier de cette bande, est de ce nombre; que la commission sus nommée en a demandé l'extradition, mais qu'elle lui a été refusée sous prétexte que ces turbulens se sont placés sous le pavillon britannique qui les couvre, maintenant.

L'invocation de cette loi ne pouvant point avoir lieu dans une pareille circonstance en faveur d'individus qui ont été pris les armes à la main, qui n'ont quitté ces armes que lorsqu'ils ne pouvaient plus en faire usage, qui ne se réfugièrent sur les bâtiments en question que pour se soustraire à leur gouvernement, dans un port qui appartient à ce gouvernement et sous les yeux des autorités qui étaient à leur poursuite, le sous-signé, conformément aux ordres qu'il a reçus de Son Altesse, prie Monsieur le Consul Général de faire remettre ces perturbateurs entre les mains des autorités locales de Braïla.

La bonne intelligence qui règne entre la Sublime Porte et le gouvernement britannique, l'intérêt que l'Europe entièrement porte au maintien de la tranquillité en Turquie, les dangers que court cette tranquillité si ces perturbateurs sont sûrs de se soustraire à la justice, les relations d'amitié et de bonne harmonie qui existent entre le gouvernement de Sa Majesté britannique et cette Principauté, sont les raisons sur lesquelles le sous signé fonde sa demande, ainsi que l'espérance dont il se flatte qu'elle sera bien accueillie.

Le sous signé saisit cette occasion pour réitérer à l'honorable Consulat Général, les assurances de sa considération très distinguée.

triaci din București. Publicată în „*Turburări revoluționare în Țara Românească între anii 1840—43*” de I. C. Filitti. *Memoriile Acad. Rom.* 1912.

Tot în aceiași lucrare a d-lui Filitti sunt publicate și cele două documente cari urmează.

XXXIV

Extras din depoziția lui Machedon Dascălul. Fevruarie 1842.

Il y a déjà une année que m'étant rendu pour la seconde fois à Athènes, j'y demeurais provisoirement avec d'autres compatriotes fréquentant le gymnase et l'Université de cette ville. Le but de notre séjour en Grèce n'était autre que la patrie. A cette époque fut organisée aussi l'association des Crétois et des Thessaliens. Nous autres Bulgares fumes engagés par cet exemple à former une association bulgare, afin de contribuer ainsi à la délivrance de notre malheureuse patrie. Après plusieurs réunions secrètes nous parvîmes à instituer cette société sous le nom de société *macédonienne*. Cela fait, nous commençâmes à communiquer le but que nous nous propositions à nos compatriotes Bulgares qui se trouvent dans les pays étrangers nous poursuivions (notre entreprise) sans relâche afin de pouvoir l'accomplir simultanément avec la révolte des Crétois et des Thessaliens. Il fallait d'abord songer à l'endroit le plus propre aux préparatifs . . . ; la société jugea nécessaire (de m'envoyer à Constantinople avec un certain Hillarion de Tirnowo afin d'examiner la situation politique de la Turquie (Ilarion pleacă apoi prin Bulgaria, iar Machedon rămâne la Constantinopol). Durant l'absence d'Hillarion j'appris qu'il s'organisait secrètement à Braïla et Bucarest une société bulgare Partagé entre diverses pensées, je résolus d'attendre à Constantinople le retour d'Hillarion, mais après quelques jours éclata la révolution des Crétois et en même temps arrivèrent les troubles de la frontière servienne, ainsi que l'invasion des frontières de la Thessalie par quelques chefs grecs Mais l'amour de la patrie ne nous permit pas de rester dans l'inaction Nous décidâmes de nous rendre, Hillarion à Tirnowo et moi à Braïla Je m'embarquai sans en prévenir personne, pas même Vogoridès, sous la protection duquel je me trouvais depuis tant d'années, sachant bien qu'il n'aurait jamais consenti (De Braïla) je me proposais de me rendre à Odessa et de là à Paris Mais certains amis ne me laissèrent pas dans le découragement où j'étais à l'égard du succès de l'entreprise; ils me donnèrent des

bonnes espérances et surtout Georges Kosakos demeurant à Gallatz Sur ces entrefaites arriva aussi d'Athènes Stavro Georges, Epirote, appartenant à la société Thessalo-Epirote Stavros devait préparer les Grecs de Gallatz, de Braïla et quelques uns de ceux de Boucarest, en armant une partie d'entr'eux. Georges Kosakos devait armer les Bulgares pauvres de Gallatz, ayant aussi de fréquentes communications avec la principale société résidant en Bessarabie. Quant à moi, j'exerçais l'état de professeur, attendant la fin de l'entreprise.

Le mouvement devait avoir lieu ainsi qu'il suit: De Bessarabie devaient passer environ mille hommes . . . et arrivés à Gallatz . . . se réunir avec ceux qui s'y trouvaient De là ils devaient se porter à Braïla espérant que les autorités, vu le grand nombre, n'oseraient pas leur contester le passage du Danube Nous commençâmes aussi à Braïla certains préparatifs Mais l'excès de l'enthousiasme nous ayant enivré complètement, quelques uns des grecs armés se rendaient tous les soirs dans ma maison.....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXXV

1846, Octomvrie 10.

Gheorghe Dimitrie Bibescu Vv. cere Departamentului din lăuntru să întrebe cîrmuirea oraşului Brăila dacă poate acorda aceleaşi înlesniri, vaporului rusesc, pe care acesta le are în portul Galaţi, pentru a-şi lungi cursa pînă la Brăila.

Noi, Gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domn stăpînitor a toată Ţara Romînească, Către Departamentul trebilor din lăuntru¹⁾.

Dorinţa ce avem, de a înlesni comunicaţiile comerciale, îndemnîndu-ne a cere de la Excelenţa Sa Gheneralul Fedorov ca vaporul rusesc numit „Petru cel Mare“, care călătoreşte regulat de la Odesa la Galaţi, să viziteze şi portul Brăilei, am primit răspuns coprinzător că s'ar putea înfiinţa a noastră cerere, de

1) Arhivele Statului, Buc. Dosare sanit., navigaţie, etc. pach. IV. dos. 229/1846. Doc. inedit, transcris şi comunicat de d. I. Virtosu. La fel, doc. urm. XXXVIII—XXXIX.

se va da acelu vapor înlesnirea de tragere la țarm și poposire, de care se bucură în portul Moldaviei.

De aceia poruncim acelu departament a lua, prin cîrmuirea Brăilei, deslușiri lămurite:

- 1) de înlesnirile ce are vaporul rusesc în portul Galați;
- 2) de se pot da asemenea înlesniri în portul Brăilei;
- 3) de este vreo împiedecare, și care anume, la darea a-celor înlesniri și a ne supune deslușită știință asupra acestor împrejurări.

Dumnealui îndeplinitorul datoriilor de șef al acelu departament va aduce la îndeplinire coprinderea acestui ofis.

GHEORGHE DIMITRIE BIBESCU.

Secretarul Statului,

Anul 1846, luna Octombrie 10.

Nr. 321.

București.

XXXVI

1846, Noemyrie 7.

Departamentul din lăuntru arată lui Gheorghe Dimitrie Bibescu Vv. avantajile pe care le are vaporul rusesc la Galați și înlesnirile pe care le-ar putea avea în portul Brăilei.

*Înălțimii Sale, Domn stăpînitor a toată Țara Romînească,
Gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod*

Departamentul din lăuntru

RAPORT

În urma înnaltului ofis al Măriei Voastre cu Nr. 321, cerîndu-se deslușire dela cîrmuirea județului Brăilii, de înlesnire ce are vaporul rusesc în portul Galați și de i se pot da asemenea înlesniri și în portul Brăilii, sau de este vreo împiedecare și care anume, s'a priimit raport cu Nr. 4294, prin care arată că înlesnirile ce are acel vapor la Galați sînt cele următoare:

- 1) Un loc la port, unde s'au făcut încăpere cu trei odăi și o săliță de zid, pentru administrația sa.
- 2) Magazie de zid pentru depozitu marfi, tot subt acoperă-mîntul celor de sus arătate odăi.

3) Curtică îngrădită cu scînduri pentru provizia cărbunilor, pe care stăpînirea Moldaviei făcîndu-le cu a sa cheltuială, le-au dat în dispoziția vaporului, nepriimind a i să plăti nici locul, și că aceste înlesniri să pot da vaporului și în acel port al Brăilii, prin facerea lor din nou, ce nu pot costisi mai mult decît pînă la patru sute galbeni înpărătești, în slobodul loc ce este lîngă magaziiile cumpărate de maghistrat, dela domnul Ghenăral Mavro.

Acestea le supune și departamentul plecat la cunoștința Înnălțîmii Voastre.

GHEORGHE FILIPESCU

Șeful secției, *Steriade*.

Anul 1846, luna Noembrie 7.

Nr. 5905.

XXXVII

1847, *Fevruarie* 7.

Cîrmuirea orașului Brăila înștiințează pe Balzano, directorul general al podurilor și șoselelor, să hotărăscă cum trebuie construit pontonul pentru poposirea vaporului rusesc.

*Domnului Balzano, directorul general
al podurilor și șoselelor.*

Cîrmuirea județului Brăila, prin raportul cu Nr. 390 către acest departament, dîndu-și a sa părere asupra clădirii încăperilor pentru vaporul rusesc, cere dezlegare și pentru chipul faceri tribuiciosului pod de dezbarcarea acestui vapor, după chibzuiala ce ai fi dat dumneata a să face podu dezbarcări vaporului de la Costandinopol.

Drept aceia, să scrii dumnetale, ca să hotărăști și să arăți departamentului îndată chipul cu care urmează a să clădi aceste două poduri, spre a să pune îndată în lucrare.

N. V.

1847, *Fevruarie* 7.

Nr. 609.

XXXVIII

1847, Februarie 22.

Balzano, directorul general al podurilor și șoselelor, arată că a depus proiectul de construirea celor două pontoane, pentru vaporul rusesc și austriac, și cere să se pue cât mai curînd în lucru.

Primit 24 Februarie 1847.

SECȚIA I

Drept răspuns la respectuoasa poruncă Nr. 609 dela 7 ale curgătoarei, subțînsemnatul are cinste a supune la cunoștința cînstitutului departament, că, dela 14 Ianuarii încă, subț Nr. 12, a înfățișat proiectu construcției celor două poduri în poposire vaporului rusesc și a celui austriac, ce vin dela Constantinopol în portul Brăili.

Subțînsemnatul socote că acest proiect s'ar fi și aprobat, și că s'ar fi luat dispozițiile trebuincioase spre a se pune în executare, fiindcă la 1 ale viitorului Marte se va deschide navigația Dunărei; ar fi destul de fatal cînd prezele vapoare, ajungînd la Brăila, să nu găsească loc de poposire.

Subțînsemnatul este de părere ca să se pue cât mai curînd acel proiect în lucrare, spre a nu da loc casului sus arătat.

București, 22 Februarie 1847.

M. DROC

Corrispondendo al rispettosso ordini Nr. 609, delli 7 di questo mese, il sottoscritto à l'onore di prevenire l'onorabile dipartimento che ancora in data 14 Genuajo pp. Nr. 12 esso gli presentò il progetto di costruzione di due pontili per l'approdo del battello a a vapore russo e del vapore austriaco Ldira Constantinopoli nel porto di Braila.

Il sottoscritto riteneva che questo progetto fosse già stato approvato e disposto l'anorante per porlo in esecuzione giacché col 1° del prossimo mese di Marzo si riaprirà la navigazione del Danubio, e sarebbe fatale assai se i detti due batteli arrivando in Braila non trovassero il luogo di approdo.

Il sottoscritto è quindi del parere di dare immediatamente mano al lavoro per non incorrere nel anziesposto inconveniente.

Bucarest, li 22 febbrajo 1847.

BALZANO

1848, Februarie 13.

Colonelul Codrialschi, înputernicitul guvernului austriac, cere să se mute pontonul pentru poposirea vaporului rusesc, deoarece anul acesta vor circula pe Dunăre și patru vapoare austriace.

Comitetul Carantinilor
Anul 1848
Luna Februarie 13
Nr. 445
București

Cinstitului Departament din lăuntru.

Dumnealui Colonelu Codrialschi, orînduitul, din partea înaltului guvern al Austriei, expeditor al vapoarelor plutitoare pe rîu Dunării, prin într'a dînsului scrisoare către subtiscălitul, reclamă că luata măsură în portu Brăilii, de s'au așezat podul poposirei vaporului de Odesa cu apropiere de acela al vaporurilor austriece, este foarte vătămătoare, rugîndu-să tot într'o vreme ca să mijlocesc cuvenita înlesnire acestor vapoară cu depărtarea acelu pod așezat pentru vaporu Odesi, mai vîrtos pentru aceia că în anul acesta, fiind hotărît a pluti pã rîu Dunări acestui prințipat patru vaporuri austriace, trebuința neapărat cere ca să aibă loc mai îndestul pentru poposirea lor.

După care, subtiscălitul luînd îndată înțelegere pentru aceasta cu cinstit ghenăral consul rusesc, au priimit cu mulțumire ca să să arădice de acolo, de unde să află acum, podu vaporului de Odesa, lăsîndu-să în desăvîrșita despoziție a aghenției vaporurilor austriece, tot locul cît va fi trebuincios pentru poposirea vapoarălor austriece.

Iar pentru ceia ce să atinge de vaporul de Odesa, au rămas ca subtiscălitul, cu prilejul mergerii sale în vizitația carantini Brăili, să aleagă un alt loc pentru așezarea podului poposiri lui, cu chip a fi și pentru dînsu înlesnitor și pentru celelalte vaporuri, iar mai vîrtos și pentru obștescul negoț nevătămător.

Înprejurarea dar aceasta, subtiscălitul să grăbește, cu căzută cinste, a o împărtași cinstitului departament, cu rugăciune să binevoiască a da într'aceasta grabnică poruncă cinstitei cîr-

muri locale dă urmare, pentru aceia mai virtos, că peste puține zile ar începe plutirea pă Dunăre.

Cît însă pentru acel pod așezat pentru vaporu Odesi, dacă și cinstitul departament va binevoi a să uni cu părerea sub-iscălitului, cinstita cîrmuire locală să se înțeleagă cu cinstita agenție a vaporurilor, și dacă îi va fi trebuincios pentru vaporurile austriece, să se dea cu totul în a lor conlucrare.

Iar nevoind a-l priimi, să se arîdice cheresteaua lui, și să se așeze la un deosebit loc spre păstrare, pînă la vremea întrebuintării ei, binevoind de punerea la cale ce va face a cinsti și pe comitet cu răspuns.

Ghenăral enspector, MAVROS

N. BOBESCU

*Scrisori adresate de I. Eliade Rădulescu către
pitarul Duilie N. Marcu din Brăila
(Anii 1846—1862).*

XL

Stimabilul meu domn,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă te încarc cu atîtea sarcine, culpa nu e a mea. Mi-ai dat atîtea probe de amicie, și atît de frumoase, încît mă simt ferice că am un astfel de zelos și ferbinte amic; te știu cît ești de doritor a se întinde orice easte, ce are tendință a curăți limba și cutezai a-ți trimite 20 cărți: 10 Poezii ale d-lui Bălăcescul, și 10 *Corricolo*¹⁾). Cel de-al unsprezecilea este pentru d-ta, ca un semn mic al afecției și stimei mele.

De se vor afla ceva amatori spre a le desface, prețul lor este cîte 6 lei *Poesiile* și cîte 9 lei *Corricolo*. De se vor aduna ceva bani, împreună-i cu ceeace va putea aduna și d. Nenovici²⁾ și trimiteți-i în primirea soției mele, Maria Eliade.

Alătur și cîteva bilete pentru amatorii *Curierului de Ambe Sexe*.

Mă recomand amicieii d-t. cu toată stima și afecția cu care am onoare a fi

al domniei tale frate și serv,

I. Eliade.

1) Titlul întreg: *Din Corricolo de Alexandru Dumas. Tradus de I. Eliade. București. In tipografia lui Eliade. 1846. XX + 368 p.*

2) Despre sentimentele de mai tîrziu ale lui Eliade față de Nenovici, cf. *Scrisori din exil*, p. 360—362, 394—396.

1846, Sept. 22, București.

[V^o]

La Brăila

Domnului

domn pitar M. N. Duilie, etc.

[de altă mîină] cu un pachet D. D.

XLI

Iubitul meu domn,

Dacă fac abus cu amabilitatea și patriotismul d-tale, nu poci să fac altfel, căci, avînd o cauză a apăra și o misiune a împlini, n'am la cine a mă adresa, decît la cei ce s'au arătat de zeloși ai ei apărători.

Eșînd vreo trei numere din *Curierul de Ambe Sexe*, periodul VI, cutezai a-ți trimite și d-tale 8 esemplare No. 1, cum și pela toți cei vechi abonați. De vei afla ceva amatori, dă-le, și scrie-mi cine sunt, a-i însem[n]a în listă. Pagubele însă trecute și lipsa ce crește tot de bani, și mai vîrtos la mine, mă sforță a te ruga ca subscripția să se facă deodată și cu plata prețului, pe care mă rog a mi-l trimite dinpreună cu lista numelui. Acestea îmi sunt resursele acum, și scriu nu ca interesat ci ca un om în nevoie.

Priimește, domnul meu, încredințarea stimei și afecției mele cu care sunt al domniei tale frate și serv,

I. Eliade.

1847, April 6, București.

P. S. Am scris ceva și *d-lui Minovici*¹⁾; zi să-ți arate scrisoarea și faceți ce puteți și cu alți amici.

XLII

1847, April 21, București.

Domnul meu,

Am priimit scrisoarea d-tale din 18 April, dinpreună cu 264 lei pentru 11 abonați la *Curierul de Ambe Sexe*. Sunt foarte în-

1) I. Minovici. Vezi mai departe, scrisoarea către acesta.

datorat, domnul meu, pentru simțimente ce îmi arăți și pentru întîmpinarea prețului dela dd. prenumeranți¹⁾.

Trimiț 9 esemplare de No. 2 și parte din No. 3 și alte 2 esemplare No. 1, 2 și din 3 pentru cei din urmă abonați.

Imi pare prea mult rău că nu s'a putut afla echo la un țipet de desperație a unui om ce și-a pus în joc un capital de 2.300 galbeni pentru o cauză comună a literaturii, și voește să-și mai puie și însuși casele; cei ce îl vor simți și vor alerga, fără nici o pierdere, a-i împrumuta întreprinderea. Acțiunile sunt foarte mici, și cugetam că dacă nu persoana mea, dacă nu cauza, cel puțin siguranța ipotecei caselor va face să se încrează cineva a nu perde 10 galbeni. Mă doare în suflet pentru că toate ți le iartă oamenii, numai crima de a voi să le faci bine îți este neiertabilă.

Dela Călărași veni o subscripție de 160 galbeni, dela Cîmpulung de 40 galbeni și atîta tot; de mă vor dispera și celelalte județe, cată să renunț la această faptă și pe viitor la orice faptă ce nu va fi spre în parte folos numai al familiei mele.

Priimește, domnul meu, ale mele îmbrățișări și încredințarea stimei și afecției mele cu care sunt
al domniei tale frate și serv,

I. Eliade.

XLIII

Domnul meu,

Am priimit două scrisori ale d-tale, dinpreună cu lista abonaților și cu prețul abonamentului la *C. de A. Sexe*, lei 264+48 în sumă de 312 lei. Trimiț acum și No. 2 cum și prima coală

1) Acești „prenumeranți“ sau „soți“ (cum îi mai numește) aveau a plăti acțiunile cu 100 galbeni bucata (v. *Curierul Românesc*, No. 4 din 11 Ianuarie 1843). Mai tirziu, lansează un prospect de „Insoțire pentru tipărire de cărți“ (*Curierul de Ambe Sexe*, No. 18 din 2 Martie 1845) prin care cerea subscrierea a 100 acțiuni a 20 galbeni și în cele din urmă, ca o supremă rugăminte adresată contemporaneității, răsună acea „Chemare“ pentru „Biblioteca Universală“ (*Curierul de Ambe Sexe*, periodul V, 1844—1847). Această „chemare către floarea nației“ nu pare totuși, să fi avut prea mult succes. E interesant de menționat că la Brăila găsește, prin intermediul lui Duiliu, 11 prenumeranți. Doar Eliade nu promitea decît „a da nației o avere morală neperitoare, a lăsa viitorimei o comoară în care cu dreptul să fie înscris numele fiecăruia soț“. (*Curierul Românesc*, No. 4 din 11 Ianuarie 1843). — E. V.

din No. 3, și te rog să binevoești a face spre a se împărți pela dd. abonați, drept probă că s'au înscris în lista redacției, și că li se vor trimite și de acum înainte numerele cum vor eși, pînă la coala 24.

Sunt foarte îndatorat, domnul meu, de stăruirea d-tale și de patriotismul ce te distinge, cum și de buna primire cu care dd. Brăileni întâmpină rezultatele veghierilor și sudorilor mele¹⁾.

Peste curînd vă voi trimite vocabularul *Corricolo*, partea a doa, cum și *Don Juan dela Lord Byron*²⁾.

Îți mulțumesc pentru trimiterea banilor și te rog a priimi încredințarea despre călduroasa mea afecție și distinsa stimă cu care sunt

al domniei tale frate și serv,

I. Eliade.

1847, Mai 11, București.

XLIV

Amatul meu domn,
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sunt sigur de efectul ce va face în d-ta primirea alăturatei *Table*³⁾ cum și a chemării ce o însoțește. Chiem, domnul meu, nația întregă la luminarea sa și, mai vîrtos, chiem bărbați ca d-ta a ajuta cu îndemnul lor și cu focul cel sacru, ce îi distinge dintre alții, spre a alerga tot Românul avut a mîntui nația de întunerecul orbirii morale. Am mai scris și la alți amici și voitori de bine ai nației și te rog ca, împreună cu dînșii, faceți ce veți putea spre a deștepta între familiștii de aci simțirea și cunoașterea foloaselor ce pot purcede din această întreprindere. Faceți a se abonă și a susține acest început, căci leu atîta poci: a începe și a păzi cu religiositate condițiile; ceilalți Români vor face asemenea ce vor putea, cu îndemnul și cu ajutorul⁴⁾.

1) Sublinierea e a noastră.

2) Titlul întreg: *Don Juan de la Lord Byron. Poema epică. Tradusă de I. Eliade.* București. In tipografia lui Eliade, 1847.

3) Prospectul pentru *Biblioteca Universală*.

4) In prospectul din 5 Iunie 1847, anexat la această scrisoare, Eliade schițează programul „Bibliotecei Universale“ spunînd că „fapta este așa de mare încît prin alte locuri au trecut veacuri și s'au pus puteri mari de bani spre a putea pune, prin asemenea lucrări, bazele unei literatură“... Duiliu trimete cei 10 galbeni ceruți ca avans în apel.

Priimește îmbrățișările mele, dimpreună cu încredințarea stimei și dragostei cu care sunt
al domniei tale frate și servitor,

I. Eliade.

[V^o]

La Brăila
Domnului domn D. Duilie
etc. etc. etc.

XLV

Domnul meu,

Multe îndemnări ce am avut, și prin scrisori și prin grai, ca să reîncep *Curierul Român*, m'au făcut a-mi schimba hotărîrea ce-mi făcusem de a-l înceta pentru mai multă [vreme] și a mă ocupa cu altele.

Cu eșirea No. 1 cutez, domnul meu, a-ți trimite și d-tale cîte 15 esemplare care se împart gratis pînă la No. 4 și, încredințat asupra zelului domniei tale și buneii cuviințe ce totd'auna mi-ai arătat, cutez a te ruga ca să aibi bunătate a stărui spre a se înmulți abonații, spre a putea întîmpina cheltuelile lui, mai vîrtos acum cu mărimea formatului. După No. 1 înțează trimiterea pe la cei ce nu vor înștiința redacția că sunt abonați. Pentru care mă rog ca, îndată cu subscrierea, abonații să numere și prețul, cum s'a urmat și la *Curierul de Ambe Sexe*.

Cu mijlocul acesta voi putea și eu ține cheltuelile și condițiile mai vîrtos în anul acesta, cînd am atît de mari cheltueli cu *Biblioteca Universală*.

Binevoește, domnul meu, și acum, ca totd'auna, a pune mîna și a sprijini o foaie ce poartă numele nației și care cea dintîi, în onoarea principatului, s'a ivit pe orizontul României de cînd există ea.

Al domniei tale frate și serv,

I. Eliade.

1847, Iunie 27, București.

P. S. Vă mulțumesc, domnul meu, pentru încrederea ce ați avut; priimiți, dinpreună cu recunoștința mea, și această adevărîță ce se dă pe la toți.

Din *Curierul Român* vă trimit numai 5 exemplare iar nu 15, căci am trimis pe la toți abonații *C. de A. sexe*.

XLVI

Zece galbeni împărătești am priimit dela d. M. Duilie, prețul primului abonament de 21 volume la *Biblioteca Universală*. Pentru care mă îndatorez a da suszisele volume, după programă.

I. Eliade.

1847, Iunie 27 București.

XLVII

Domnul meu,

Am priimit scrisoarea d-tale din 11 Iulie, dinpreună cu un grop cu lei 585, parale 2, prețul abonamentului pentru zeci abonați. Imi pare rău însă pentru că te pui și pe d-ta în numărul celorlalți, și te rog să mă încarci cu acei însemnați 65 lei. N'aș cuteza să-ți fac această propoziție dacă ar fi un lucru mai prețios, sau dacă ar fi vreun compt de scrieri ori cărți străine; însă e ceva ce scrie Eliade și tipărește el, și poate cuteza, fără a atinge amorul propriu, a-l da amicului cu inima deschisă.

Pentru că nu mi-a adus dela legător pe secretarul intim, nu-ți trimisei acum nici celelalte cărți; cu prima ocașie însă le voi trimite.

Iți mulțumesc, domnul meu, de stăruirea ce totdeauna pui și, cînd are cineva asemenea amici, poate ajunge mai curînd la scopul său. *In tot județul să am un Duilie, aș vedea toată țara, pînă să nu mor, incredințată că Eliade îi voește binele.*¹⁾

Al domniei tale frate și serv,

I. Eliade.

1847, Iulie 14, București.

1) Sublinierea e a noastră.

XLVIII

Constantinople, 20 Aug. 1856.

Domnul meu,

Cu mulțumire am ricevut scrisoarea d-tale din 8 ale acesteia și a deșteptat în mine suvenirii din timpi mai indulcenți și mai plăcuți și lui Dumnezeu, suvenirii din timpi de organizație în acești timpi de disoluție¹⁾.

Mi-a făcut mult bine scrisoarea d-tale și cu atîta mai bine pentru că îmi arăți că uniunea principatelor este visul de aur al d-tale, căci unul ca d-ta sunt sigur că înțelege vera uniune, uniunea vieții. Iar nu uniunea pașalic, uniunea fără autonomie. Cată, bunul meu amic, să se dea această știre bunilor și adevăraților Români, ca să știe a se feri de curse, a lăuda și a conchista pe una și a se apăra de cealaltă.

Nu știu dacă ai ceva din scrisorile mele și ale altora: Cîte mi se întîmplă la îndemînă ți le trimit. Citește-le cu luare aminte. Eu nu caut amici ai mei ci amici ai adevărului; de vor ama aceștia adevărul mă vor ama și pe mine, numai acolo unde am fost cu adevărul, sau literar, sau istoric, sau moral, sau politic.

De mă vor ama numai pentru adevăr, fanaticism și interes sau afecție nu mai încape, și stima cît voi merita va fi durabilă și nevariabilă ca adevărul²⁾.

De vei lua scrierile pe rînd, și, ca martur la multe de față, îți vei formula o vera politică română și de patriot, sunt sigur că

1) Intervenind evenimentele dela 1848, Eliade e silit să se expatrieze. Peregrinările sînt extrem de interesante și se pot urmări din Scrisori din exil. Așa, la 1849 îl găsim la Paris. În August 1850 la Atena, în Oct. acelaș an la Paris, în Noemvrie la Chios. Se reîntoarce în Decemvrie la Paris, iar în Ianuarie 1851 revine din nou la Chios. În Martie 1851 e la Paris, pentruca în Iulie sa-l aflăm la Malta. Spre sfîrșitul aceleiași luni e la Marsilia, în August 1851 iar la Chios, unde rămîne până în Noemvrie 1853. În Decemvrie 1853 e la Constantinopol, în Fevruarie 1854 la Șumla, în Septemvrie acelaș al la București, de unde pleacă pentru a-l regăsi în Octomvrie la Constantinopol, unde rămîne până și după reluarea corespondenții cu Duiliu, August 1856. Sbucium și lupte pentru apărarea unei cauze sfinte, în felul în care înțelegea Eliade această luptă. Și sînt momente cînd nu-ți poți da seama ce patimă îți mîna: dorul și iubirea de țară sau ura împotriva adversarilor politici? I. V.

2) Cf. în acest sens și cîntecul popular despre Eliade. (*Columna lui Traian*, București, 1873 (IV), No. 5. Tot aici, o scrisoare din Constantinopol către Aricescu, la 1855).

vei fi unul din cei mai energici și mai serioși apostoli ai adevăratei mîntuiri după împregiurările de acum.

A revedere, domnul meu, și verul Dumnezeu fie cu voi și țara întregă.

Îți strîng mîna cu cordialitate și mă recomand la suvenirea verilor Români, pe atît pe cît eu am trăit și trăesc pentru cauza lor.

P. S.—Scrisorile către mine, adresă de pe d'asupra lor: *Gr. Zossima poste restante*¹⁾ și trimite, te rog, și o adresă a d-tale, de unde să iei scrisorile mele sigur.

XLIX

Constantinople, 1856 Sept. 19.

Amatul meu domn,

Prin mesageriile imperiale franceze îți trimit cinci exemplare din niște scrisori ce mi-au trimis din Londra²⁾. De îți place sau de nu te supără în ceva mijlocul acesta, scrie-mi, să-ți trimit și altele; iar de nu, dă-mi vreo adresă la Silistra sau la Galați, unde să te supere mai puțin.

De se va întîmpla a afla vreo ocașie cu om sigur, îți voi trimite mai multe obiecte și mai varii, cari te vor interesa, cum și pe amicii d-tale.

A revedere.

P. S. Te rog trimite cîte un exemplar la amicul ce a trecut pe aci³⁾.

L

Constantinople, 1857 Martiu 6/18.

Amatul meu domn,

Imi scriu dela București că marfa ai primit-o. Dela d-ta și dela amicul ce a adus-o n'am nici o știre, cauza a fost firește

1) Despre Grigorie Zossima, rolul lui politic de dinainte și după 1848, v. Scrisori din exil, passim.

2) Despre aceste scrisori, cf. *Scrisori din exil*, p. 509—510.

3) Acest amic pare a fi librarul Ioanide.

greutatea comunicației, și știrea voi avea-o cu returnarea amicului. Îți trimit acum niște probe după marfa ce am a-ți mai trimite, pe care să le ceri la dd. *Fratelli et Tertorian. Săptămîna ce vine se espedie marfa dela locul ei și vine aci în portul Brăilei*; de aceea te înștiințez să faci punere la cale spre a o ricepe sau d-ta sau, de nu vei fi acolo, a lăsa împuternicit pe altul cum să o ricepă fără pericol și în bună stare.

Scrie-mi, te rog, și mă ține în relația despre plăcerea sau desplăcerea mușterilor.

Eu, cu reînceperea vapoarelor franceze, îți voi trimite pe săptămîna cîte un mic colet. D-ta dispune-te a-l riceve.

Îți strîng mîna cordialmente.

A revedere.

Mai dă-mi și alte adrese, ca să nu trimit totd'auna tot pe una și aceeași.

LI

Constantinopole, 1857 Mart. 12/24.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Amatul meu domn,

Îți trimit cu cumnatul meu Nicolae¹⁾ cele următoare:

I. 1 ladă adresată la dd. *Fratelli Georgiu și Tertorian*, care cuprinde 12 pachete cu cîte 40 broșure, peste tot 480. Luînd pachetele, vei lăsa lada la cumnatul meu cu celelalte bagaje a o duce acasă.

II. Mai ai peste aceasta un pachet adresat la d-ta și altul la dd. *Fratelli*, peste tot 14. Aceste le vei împărți la fiecare acționar cîte unul, celelalte 8 vei face ca unul, doă să meargă la Iași, 4 vei trimite d-lui Andronic, scriindu-i să le dea tot pe unde a dat și pe cele dintîiu, în acelaș număr, ca să le aibă oamenii complet. Așa vei face și d-ta, și celelalte doă, adică 80 esemplare, le vei împărți sau pe bani sau gratis, cum vei afla.

Pe lîngă acestea, mai ai cîteva pachete de *Epistole mistice*, și de *Cobze*. Acestea ține-le încă pînă le va veni timpul, după împregiurări.

1) Cumnatul era Nicolae Alexandrescu, frate cu Costache, exilat și el. Cf. *Scrisori din exil*, p. 318, 458, 468, etc.

Eu nu crez să şed mult p'aici; restul pînă la 25 coale poate se va tipări aiurea.

Este oarecare neregulare în pagini şi cată să ți-o espic.

Secţia I a venit cu amicul ce a fost aci, pînă la pagina 64; mai este tipărit pînă la pagina 128, care se va trimite cînd vor începe peste două săptămîni batelele franceze. Nu era așa nevoie mare de dînsele acum.

Secţia II s'a trimis cu amicul iar care a fost aci, pînă la pagina 56. Acum numărul 3 și 4 începe dela pagina 73 și vine pînă la 104. Prin urmare, lipsesc paginile dela 57 pînă la 73 adică 16 pagini peste tot. Acestea sunt deja tipărite și coprind scrisorile către St. Marc Girardin¹⁾, care, ca să nu coprindă și acestea loc, s'au lăsat a se trimite pe urmă prin mesageriile franceze.

Era greu tipărirea; acum a devenit mai greu espedierea; cată să organizăm ceva pentru aceasta. *Cată să-ți faci ceva amici la vapoarele franceze, adică la agenția de acolo din Brăila și să-mi scrii. Dacă amicul ce ți vei face în Brăila are vreunul aci în Peru la mesagerii, recomandă pe d. Zossima la dînsul spre a-i lua pachetele și altele trimite acolearsigur.ibrary Cluj*

Nu știu, cum îți zisei, dacă No. pe Martiu și Apriliu vor putea a se mai tipări unde s'au tipărit și cele trecute. Aștept pe amicul ce a venit la d-ta cu impatiență, ca să mă decidă. Pe de o parte s'au luat măsuri grave, și pe de alta m'am deseiat de tot cu spesele: peste 30 mii lei s'au cheltuit. Articolele cele mai importante s'au tipărit la Londra în franțosește, în 1500 exemplare, ce s'au împărțit gratis pe la toți membrii parlamentelor, la toți ambasadorii, la toți miniștrii statelor Europei, la toate jurnalele Europei, și la toți oamenii mai însemnați ai Franței, Angliterei, Germaniei și Piemontelui. Îți trimit și d-t. un exemplar din No. 1 și 2; No. 3 și 4 ți-l voi trimite cu adoa ocași²⁾.

Aci a făcut o senzație sguđuitoare, ministerul actual s'a în-

1) *Conservatorul* No. 1, S. II, Noembrie 1, 1856, p. 51—72. Un imprimat aparte are titlul: A. M. St. Marc Girardin. Constantinopole, le 30 Mai 1856. 4. p. (Academia Română, ms. 6 f. 140—141).

2) La Paris, Eliade a desfășurat o intensă propagandă prin jurnalele franceze, în afară de lucrări tipărite în volum. Pentru activitatea gazetărească din acest răstimp, cf. Oprescu (G.), *L'activité de journaliste d'Eliade Rădulescu pendant son exil à Paris*. Cluj, 1926, p. 67—76 (Extras din „Dacoromania“ anul IV (1926)).

grijat. Prepun de autor al acestei foi pe un amic al d-tale, nu pot însă să-l atace formal.

Nu știu ce efect au făcut în țară, eu nu sper mult dela Români: sunt toți turbați să aibă a face cu comisari și cu oameni mari; mai mult făcea bătrînii cînd avea a defende un princip.

Am vorbit cu amicul d-tale, și mi-a zis: „atît am mai putut face: singurii bani ce îi păstram, cu care să mă caut la vreo ultima pară. Azi să mi se întîmple a mă vedea nevoit să mă retrag undeva spre a nu mă vedea captiv, n'am cu ce să mă mut nici zece leg[h]e, fără să întinz mîna. Cînd era oarecare speranță dela Turci, adică cînd Turcii se purta și vorbea mai ome-nește despre Români, atunci Românii era în contra lor, și mie îmi zicea că m'a cumpărat Turcii. Acum, cînd Turcii împinși de garanții noștri dau firmele ce ne ucid autonomia, ce fac din țările noastre anume provincii sau pašalîcuri, cînd cu adevărat Românii se cuvenea a se pronunța în contra Turcilor, am rămas eu *cel cumpărat* să mă compromit atîta, și preținșii patrioți aplaud firmanului ce le oboară drepturile și chiamă pe venetici prin atîtea mijloace spre a reprezenta țara“. Acestea sunt vorbele amicului domniei tale.

Îți strîng mîna cordialmente. Îți voi scrie ce efect a făcut în Londra. Aștept scrisori de acolo.

I. Eliade.

LII

Constantinopole, 1857 Iunie 27.

Amatul meu domn,

Cu această ocașie, în fine, îți trimit toate cîte s'au scris dela pagina 131 pînă la 194 inclusiv, unde se închie periodul I al secției II. *Din toate ai cîte cinci acții pentru cei din Brătla și alte vreo cîteva esemplare pentru Iași.*

Acestea se coprind în două lade albe, una cu marca N. R. și alta fără marcă, adresate la dd. Fratelli G. și Tertorian.

În lada cu marca N. R. mai sunt 4 pachete cu cîte 10 caiete No. 1 și 2, peste tot 40 esemplare, pe care te rog a le trimite d-lui Ioanide librărul, în comptul celor ce îi lipsesc la cinci acții ce a luat.

Pe lângă acestea, în aceste două lade mai sunt 56 *Mémoires*¹⁾ și 40 *Protectorate*²⁾ cum și vreo 15 *Descrieri de Europa*. Primele, de se vor afla amatori, au câte 5 franci, cele d'a doile câte 1 fr. și ultimele te rog a sta la rezervă sub secret, încă dimpreună cu celelalte.

Cîte *Mémoires* și *Protectorate* vor rămînea, te rog a le trimite acasă la familie, de se poate chiar cu această ocazie.

Tare se plîng din București că n'au riceput ladele espedite înaintea acestora; și de această pretextă și Ioanide nu plătește banii ce s'a îndatorat a plăti. De nu s'au trimis încă, te rog a le trimite cu aducătorul, dimpreună cu alte două lade ce aduce pentru familie, una mare cu marca M. E., și alta verde cu marca C. R., care toate să se trimită ca lucruri plecate din Brăila pe Dunăre pînă la Giurgiu și București, ca să nu se mai scotocească pe acolo.

Pe aci nu e nici o novelă importantă, decît o sărbătoare lungă și meschină.

De aș fi avut banii dela Ioanide și ce au mai rămas în Brăila și airea, aș fi plecat de aci, unde nu mai pot suferi drepturile ce se sfoartă a-și aroga Turcii, imbrințiți de alții de a da de prăpăstii tîrîndu-ne și pe noi.

A revedere, amatul meu domn, îți strîng mîna cordialmente.

Ultimele pagini cred că nu vor rămînea necitite, dela unii din interes și dela alții de curiozitate veninată.

LIII

50 galbeni; Cincizeci ducați am riceput cu împrumutare dela d-nu N. Duiliu, pe cari îi voi răspunde cu dobînda lor în soroc de cinci luni.

I. Heliade.

1858, Decembrie 1/12, Brăila³⁾.

1) Titlul complet: Héliade Radulesco (J.), *Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les évènements de 1848 accomplis en Valachie*. Paris, 1851.

2) Titlul: R[adulesco] (J), *Le protectorat du Czar ou la Roumanie et la Russie. Nouveaux documents sur la situation européenne*. Paris, 1850; 60 p.

3) Eliade se întoarce în 1858 la Brăila cu vaporul, pentru a reveni din nou la Constantinopole.

București, 1859 Maiu 17.

Domnul meu,

Epistola domniei tale cu mare mulțumire o am riceput.

Am avut mult de lucru pînă să urnesc publicarea lui *Issachar*¹⁾ regulată.

Am trimis fratelui Minovici cîteva esemplare din *Biblice* și No. 1 și 2 din *Issachar*.

Cu această expediție trimit d-tale un *Issachar* dela No. 1 pînă la 4, ce au eșit pe April trecut și Mai.

Vedeți coprinsul lor, și, de se află amatori, te rog a încuragia abonarea [la] aceste scrieri ce es împreună, și ale căror condițiuni sunt:

Biblicele es la două luni odată, în broșure pînă la 80 pagini.

Issachar le însoțește odată pe lună, dela 16 pînă la 20 pagini.

Prețul pentru amîndoa pe an este lei 64.

Cei abonați pot lua la d. Minovici exemplarul de Biblice.

Cînd mi se va trimite lista abonaților le voi trimite pentru fiecare foile din *Issachar*, cite vor fi eșite.

Aș dori ca banii ce se vor aduna, după abonament, sau la d-ta sau la d. Minovici, să se ție în contul datoriei ce am către d-ta și către d. Tertorian, căci a trecut terminul. Prin urmare, te rog a vă regula amîndoi ca banii ce se vor aduna a-i lua sau unul sau altul sau a se împărți pe din doă și a împlini apoi eu d'aci restul.

Apoi nu știu dacă îți aduci d-ta aminte că răposatul nenea Ioniță Racotă avea o vorbă, zicînd, cînd îi zicea cineva:

— Vrei o cafea, o dulceață, nene sau cocoane Ioniță?

— Bun și înțelept ești dumneata boierule și cunoști nepuțințele omenești, răspundea nenea Ioniță.

Așa și eu acum, nu-mi vine nicidecum rău de a repeta pe răposatul:

„Buni și înțelepți sunteți dumneavoastră, și cunoașteți nepuțințele omenești“.

Prin urmare voi să zic că, cu cît se vor face abonați mai

1) *Issachar* sau *Laboratorul. Scriere socială și politică.*

mulți, cu atât voi avea a număra la datoria mea mai puțini galbeni.

Cu un cuvînt, va să zică că eu am luat galbeni, și mă plătesc cu litere negre pe hîrtie albă. Asta va să zică lucru de minune.

Aci, pe cum vei ști, lumea nu e mulțumită, și din toți eu sunt cel mai mulțumit, pentru că nu voi să mai aud nici să văz cîte vorbesc și cîte scriu; îmi caut de ziarele mele și de *Echilibrul antitesilor* sau al *antinomielor*, să nu cumva să citești autonomiilor.

Arată, te rog, la amicii dd. Tertorian și Crîmpul complimentele mele.

Al domniei tale cu totul devot amic,

I. Heliade.

LV

București, 1859 Iul. 28.

Amatul meu domn,

Cu cît zilele sunt mai critice, cu atîta oamenii fatali sunt mai de temut. Zioa alegerilor deputaților ce au mai rămas se apropie și gașca fanarioților propun pretutindenii pe Ioan Ghica. Il cunoști, crez, ca și mine.

Fă cum vei ști, de nu-ți vei fi schimbat principiile și părerea despre dînsul, cum *să nu se aleagă în Brăila*. Se mai propune și în Foxani. Acolo auz că ai putere în sufletul unuia din alegători, al d-lui Șărbănescul. Scrie-i să nu-și bage sufletul în foc cu țara, dîndu-și votul pentru această fatalitate.

Cu scrisoarea mea nu voiu să-ți recomand vreun candidat: aleagă-se cine se va alege, că tot va avea inimă de om și oarecare principe de Român; numai creatura aceasta să nu se aleagă, că este capabil de toate. Se duce biata țară pe copcă.

Eu îmi fac datoria și acum; și dumneavoastră faceți cum veți ști, după cum văz că tot fac Românii dela un timp încoa.

Poate că de m'aș adresa la Români și i-aș exorta să aleagă de reprezentanți niște astfel de ființe, poate că aș nimeri-o mai bine; că atunci, în pisma mea, nu i-ar alege, și țara ar fi mîntuită.

Iți strîng mîna cordialmente.

Al domniei tale devot amic,

I. Heliade.

P. S. Ți-am mai scris acum vreo două luni o scrisoare; nu știi, s'a pierdut sau n'ai vrut să-mi răspunzi?

LVI

București, 1860 Mart. 26.

Amatul meu domn,

Aducătoarea este o greacă cu totul scăpătată; abandonată de bărb[ă]tul ei și amală de suferințe, se întoarnă în patria ei cu ajutorul unor familii române. Aceasta însă nu-i poate ajunge; cred căci abia să aibă vreo 300 lei, din care o parte va perde sau chiebtui pînă la Brăila.

Te rog, dară, dacă ai ceva cunoscuți între Grecii d'acolo, recomand-o, ca, sau să-i mai facă și ei vreun mic ajutor, sau să facă a i se acorda pe vreun vapor trecerea gratis.

A face cineva un bine ce nu-l costă sau care îl costă prea puțin, e bun și însuși cînd e pentru inemicii noștri, necum pentru o ființă debilă și avînturată.

O strînsoare de mîină, bunul meu amic și domn.

La revedere,

I. Heliade.

P. S. Pe aducătoarea o chiamă Anghelica.

Iți ures din inimă sănătate, bunul meu amic. Te rog! Te rog, pune pe Greci în contribuție și fă cum să pornești pe această văduvă săracă măcar cu 15 galbeni, ca să poată ajunge la Athena, în patria ei; din 10 galbeni, cît am putut face, s'a plătit datorii și abia o să ajungă aci cu un galben. Faceți, vă rog, ce veți putea. A revedere și auzim de bine.

M. Heliade.

București, 1862 Ianuar 3.

Domnul meu,

Te rog a vedea scrisoarea către Brăileni¹⁾, mai 'nainte de a se da la municipalitate; a vedea și cîte scriu părintelui Cosma²⁾; și dacă credeți că este vreo posibilitate, (înțelegîndu-vă și cu fratele Minovici) *puneți cu toții mîna a se realiza din Brăila primele fonduri cu care să încep din nouo tipărirea și să pot termina în anul acesta cele începute.*

Cunoști mai de aproape supărările mele cît sunt de multe și varii, și de nu voi avea nici consolația, nici speranța de a termina cele începute, nu știu de ce să mă mai întîrziu în țara aceasta. Fără fondurile necesare nu pot continua și voi fi nevoit a cere în alte țări refugiu și ospitalitatea.

La revedere, domnul meu,

I. Heliade.

Am reprodus numai o parte din cele 34 scrisori publicate de d. Emil Vărtosu în cartea sa: I. Heliade-Rădulescu — Acte și scrisori — Cartea Românească, 1928. pp. 50—85.

Cităm și următorul fragment din comentariile d-lui Vărtosu:

„Scrisorile de față nu interesează atît prin părerile politice ale lui Eliade, ce nu mai sînt inedite, cît prin latura cea mai ingrată a profesiei de scriitor de pe vremuri, *colportarea scrierilor*. E vorba și de operele lui Eliade tipărite în țară — *Curier de Ambe Sexe, Corricolo, Don Juan, etc.*, — dar mai ales de cele tipărite în străinătate — *Mémoires d'un Proscrit, Conservatorul, Tandalida, Cobza lui Marinică, Descrierea mistică a Europei*, etc. Asistăm astfel la detailarea subterfugiilor la cari recurgeau amîndoi — Eliade și Duiliu — spre a răspîndi în țară acele străfulgerări de cultură, de luptă sau de amară deziluzie, „marfa“ lui, cum spune singur Eliade. Să-i fim deci recunoscători lui Duiliu că de departe, de pe malurile înmugurite de sălcii ale Dunării, a avut viziunea mistică a semnificației vieții și operei lui Eliade. Era doar destul de periculos a fi sprijinitorul lui Eliade, cu atît mai mult a fi colpor-

1) Nu o cunosc.

2) Scrisoarea către preotul Cosma Moșescu, în *Scrisori din exil*, p. 486—487. La 1859, preotul Moșescu publică un articol în *Naționalul*, pentru apărarea și punerea în lumină a meritelor lui Eliade, contestate de Românul. Articolul e republicat în: [Eliade Rădulescu (I.)], *Acte proprii a contribui la mărirea conduitei politice a D. I. Eliad Rădulescu, Părintele Națiunei Române*, București, 1859, p. 30—34.

torul operelor lui în vremuri critice. E marele secret al lui Eliade, de a-și câștiga prietenii devotate sau de a se face urit pînă la paroxim. Din scrisorile de față putem extrage câteva note în primul sens.

Profuziunea de confesiuni, cu cari Eliade și-a presărat operele și scrisorile, nu lipsește nici aici, deși ele n'au savoarea și ineditul celor din „*Scrisori din exil*“.

Despre Marcu N. Duiliu știm prea puțin. Pare să fi fost avocat în Brăila. Corespondența dintre el și Eliade începe la 1844 și ține pînă la 1869, cu intermitențe. La 1846 îl găsim pe Duiliu pitar la Brăila. Probabil că e acelaș „Duiliu, revisor asupra administrațiilor din România mare“, numit la 1848 prin decretul No. 410, primind 630 lei retribuție dela guvernul provizoriu¹⁾ În „*Scrisori din exil*“ e pomenit o singură dată, tot cu rolul cu care îl vedem apărînd din aceste scrisori, colporteur al operei lui Eliade²⁾. Îi susține publicațiile, îl imprumută cu bani, își abonează prietenii și cunoscuții, făcându-i „prenumeranți“. Se înțelege atunci și mai mult ce semnificație și din ce realități pornea exclamația lui Eliade: „In tot județul să am un Duilie, aș vedeă toată țara pînă să nu mor, încredințată că Eliade îi voește binele“

La 1873, îl găsim pe Duiliu ajutor de primar în Brăila. La 1880, tot în această calitate, facilitează primirea statuei lui Eliade, expediată pe mare dela Livorno la Galați și de aici la București.

Scrisorile lui Duiliu către Eliade nu le posedăm. Par să nu fi fost prea interesante. În orice caz, ele cuprind nespusa admirație și profunda idolatrie de care era cuprins Duiliu pentru Eliade, că roade ale unei prietenii culturale dealungul unui sfert de veac.

Extragem scrisorile acestea din „*Dosarul Duiliu*“ dela Arhivele Statului. vol. II, p. 1006—1079³⁾“.

1) Aricescu (C. D.), *Correspondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române dela 1848*. Partea I, București, 1873, p. 94.

2) „Te rog, înștiințează-mă cît de curînd dacă d. Duiliu se află în Brăila și dacă poate a se însărcina cu primirea unor lăzi cu cărți, ce voi a trimite în țară înaintea mea cu vre-o 15 zile. Nu sînt cărți politice, ci foarte inocente“. („*Scrisori din exil*“, p. 613).

3) Alte scrisori de ale lui Eliade mai găsim la Ac. Rom., în *ms.* 127 (Correspondență din exil, publicată în: Ghica (Ion), *Amintiri din pribegia după 1848. Nouă scrisori către V. Alexandri*. București, 1889; 882 p.); *ms.* 2539 (2 scrisori din 1836 către C. Negruzzi); *ms.* 3506 (o scrisoare din 16 Mai 1844, tot către C. Negruzzi); *ms.* 2828, f. 6—7; *ms.* 3375, f. 8—69, două scrisori litografiate către Costache Racotă, din 1853 și 1859); *ms.* 3748, f. 236, 244—245 (scrisori către I. D. Petrescu. (copie românească după corespondența din 1849 cu ziarul „Le Temps“); *ms.* 3278, f. 9 (însemnare despre preotul Atanasie dela Epicopia R-Vilcea). Cunoaștem și următoarele imprimate: „*Fraților Români*“. Paris, 1850, August 15, No. 1, 4 p. Tip Preve et Comp. Altul: „*Către Romani*“. 1850, Sept. 25, No. 2; „*Precuvîntare la Suvenirile și Impresiile unui Proscris*. 1850, Oct. 1 No. 3. Paris, Tip. Preve. Și ultimul: „*După plecarea Rușilor*“. Paris. 1851, Mai 14/26. No. 5. Tip. Preve et Comp. în *ms.* 6 la Academia Română.

Alte scrisori dela Eliade. publicate în: Iorga (N.) *Cărți și scriitori*

*Inscris de îndatorire*¹⁾.

„Noi subsemnații, ne legăm înaintea lui Dumnezeu și-a oamenilor că, la întâmplare de-a fi aleși deputați pentru Divanul ad-hoc, îndată după constituirea acestui divan vom declara și în tot cursul lucrărilor vom susține cu conștiință și vom vota, pe față iar nu cu vot secret, puncturile următoare:

1-*iu*. Chezășuirea autonomii ș'a drepturilor noastre internaționale, după cum sunt hotărâte amândouă prin capitulațiile din anii 1393, 1460 și 1513, încheate între țările române și Inalta Poartă Suverană, precum și neutralitatea teritorului moldo-român;

2-*lea*. Unirea țărilor România și Moldavia într'un singur Stat și subt un singur guvern;

3-*lea*. Principe strein, cu moștenirea tronului, ales dintr'o dinastie domnitoare d'ale Europei, ai cărui moștenitori născuți în țară am dori să fie crescuți în religia țării;

4-*lea*. Guvern constituțional reprezentativ și, după datinile cele vechi ale țării, o singură adunare obștească, care va fi întemeiată pe o bază electorală largă, încât să reprezenteze interesele generale ale populații române.

români din veacurile XVII—XIV. An. Ac. R., Seria II, Mem. Lit. 1907 p. 190—192.

1) Acest „*inscris de îndatorire*“ se află în original în Arhiva C. Basarab Brâncoveanu din București. El a fost publicat prima oară în Revista „*Analele Brăilei*“. (Nr. 2—3, p. 46, Anul I, 1929), de către d. Emil Vărtosu. Extragem din comentariile făcute de dânsul asupra acestui *inscris*: „Președintele comitetului central (al alegerilor pentru divanul ad-hoc din 1857), C. A. Crezulescu candidează la Brăila. Înainte de alegeri semnează, împreună cu alți candidați, un „*inscris*“ de îndatoririle ce-și luau că vor susține în divanul ad-hoc, „*dorințele Românilor*“. ...Din semnatarii *inscrisului* sunt aleși deputați: doi, Aga C. Crezulescu și cluceșul Gr. N. Filipescu, pentru mării proprietari.

Ceilalți aleși sunt tot partizani ai Unirii:

Marcu N. Duilie, pentru micii proprietari,

M. Marghiloman, pentru orașul Brăila și

Stroe Ivașcu, pentru țărani....

Deputații Brăilei și-au ținut cu demnitate legământul. În șed. din 8 Oct. 1857 C. A. Crezulescu cetește în Adunare „*dorințele Românilor*“, cele patru puncte din *inscris*, lămuririle și tălmăcirile necesare, cerând ca „Adunarea să declare aceste patru puncturi ca dorința unanimă a nației română...“ Comisia însărcinată cu studierea acestei propuneri își cetește a doua zi, prin glasul lui Ion Brătianu, raportul favorabil. Adunarea exulsă, aprobă cu entuziasm...“

Anul 1857, Septembrie 14, Brăila.

I. Bagdad

(Indescifrabil)

Gr. Filipescu

Iordan Șărban

Ion Chiriac

C. Barbat

I. Niculescu

Ilie Vrăbiescu

Alexandru Chiriac

Constantin A. Crezzulescu“

*Notă bibliografică asupra primelor cărți tipărite la Brăila,
după eliberarea din 1829.*

Socotim nu de puțin interes să arătăm cari au fost primele tipărituri — cărți — ce au apărut în Brăila eliberată de sub Turci. Că nu se poate vorbi de publicații tipărite înainte de 1828 în acest oraș, e în afară de orice discuție. Nu cunoaștem nici o tipografie brăileană înainte de existența „Tipografiei orașului“, la care se tipărește cea dintâi carte ce cunoaștem. Aceasta este: „Cuvânt la sfințirea Bisericii Sfântului Nicolae din Orașul Brăila — spus de d. *Ioann Penescu*, Profesorul Școlii Normale“.

Lucrarea apare la 1838 și este mai curând o predică decît o cuvântare ocazională, cu minunate însușiri stilistice. Asupra acestei lucrări, ne rezervăm dreptul să revenim pentru a desprinde din ea mai ales unele laturi ale personalității oratorului și omului de cultură, care a fost Ioan Penescu.

La 1840 se tipărește: „*Hosie din Ideile unuia din visurile lui Lebrun — De I. P.*“. În ultimile inițiale trebuie să recunoaștem pe acelaș Ion Penescu. E o cărticică de 11 pagini, curioasă, cuprinzând pilde morale cu mult tîlc.

Un an mai tîrziu, adică la 1841 apare la aceeași unică tipografie din Brăila: „*Eudoxia sau viitorul prevăzut — întradus [sic!] din franțozește de I. P.*“, — deci tot Ion Penescu. Lucrarea — de aproape 90 pagini — este închinată „*Cinstitului Domn Serdar Georgie Penescu*“, fratele autorului, în semn de recunoștință și este tot de natură moral-religioasă ca și precedentele, din 1838 și 1840. Autorul cărții tradusă de Penescu este *Arnodar*, care a fost — zice traducătorul — „un părinte pentru toate clasele soțietății și nu s'a gândit decît la înobilarea inimilor și încorajarea virtuții cititorilor săi“.

Pînă la anul 1855 cînd apare un „*Calendar prognostic allu Famosului astrologu Kazamia pentru anul bisectu 1856*“ — desigur vor mai fi apărut și alte lucrări, cari însă ne sunt necu-

noscute. Biblioteca Academiei Române, depozitara credincioasă a publicațiilor românești din cele mai vechi timpuri, nu posedă nici o tipăritură brăileană din intervalul 1841—1855. Calendarul, de care pomenim, este tipărit în Imprimeria lui *Dimitrie Samollada*. Afară de partea calendaristică, lucrarea în cele 56 pagini ale sale, mai cuprinde: „Variatăți și poesii diverse“, informațiuni din toate domeniile, versuri din A. Pann și o poezie lirică, al cărei autor a voit să rămână necunoscut.

Tot în tipografia lui D. Samollada tipărește *R. S. Campiniu*: „două amantzi Filerotū shi Antusa, extragere shi komponere“, editor fiind același D. Samollada. Lucrarea apare la 1857 și este însoțită de o „Dedicatziune Amicului mieu Pèricle Brădescu“, E cea dintii lucrare a lui Campiniu. Subiectul îl extrage, după cum o spune chiar autorul la începutul cărții sale, dintr'un manuscris din anul 1810 „aflatū la Domnulū Nae Stăncescu“.

Romanul tipărit de R. S. Campiniu merită o atențiune deosebită și o examinare mai aprofundată, care nu poate avea loc în această succintă schiță bibliografică.

„Caracterul acestui roman — spune R. S. Campiniu — nu este de a ataca moralitatea societăților, ci de a demonstra pasiunile ce se produc prin unele cazuri și consecințele lor“.

O lucrare, destul de voluminoasă — cu peste 200 pagini — este aceea a preotului *An. R. Brăilleanu*, intitulată „Prudența și Omul“, tipărită în chiar imprimeria autorului, la anul 1858. Avem și aici deaface cu o varietate pitorească de chestiuni moral-religioase.

Tot preotul Anastasie R. Brăilleanu mai editează în tipografia sa, la 1859, o compilație a lui *M. Richer* numită „Teatru lumii, tradusă din franțozesce de unū iubitorū de instrucția publică“. Lucrarea este scoasă în mai multe broșuri și conține o serie de învățături morale cu exemplificări din literatura istorică și morală din antichitate, evul mediu și timpurile moderne. Natura preocupărilor preotului Brăilleanu, precum și posibilitățile materiale ce-i stăteau la îndemână ne fac să credem că traducătorul compilației lui Richer este însuși editorul și tipograful, care a îngrijit de apariția ei.

N. C. Istrati.